EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 24. novembril 1971

Nr. 93 (3678) 13. aastakäik

70.000 kroonine uus sihtkapital eesti noorusele

Vastavalt endise maksuinspektori ja hilisema ärimehe Andreas Tomingase testamentaarsele soovile konstitueeriti Stockholmis uus sihtasutus "Andreas Tomingase donatsioonifond eesti nooruse kasvatus- ja haridus-pärandustombu lõpetamisel.

Asutamiskoosolek toimus Ervin Pangi advokaadifirma ruumides 4. novembril. Selle juhatusse kuuluvad dir. Voldemar Kiviaed (kes valiti esimeheks), prof. Tarmo Oja ja adv. Ervin Pang ning asemikud dotsent Peep Algvere, büroodir. Alur Reinans ning pangadir. mag. Alfred Ventsel.

Koosolekule olid kutsutud ka Stockholmi Eesti Lasteaia pealelõunakodu esindajad dr. Siim Saare ja pr. H. Arendi, kes andsid sihtasutusele informatsiooni pealelõunakodu tegevusest ja vajadusest, millistest pakilisim on ruumide küsimus.

Juhatus tegi põhimõttelise otsuse toetada eesti lasteaia ruumide väljaehitamist, kuid ainult sel eeldusel, et lasteaia ruumid tulevad uude Eesti Majja.

Seda ülesannet peeti nii oluliseks, et lükati edasi teiste toetuspalvete rahuldamise.

Koosolekul mälestati ka donaatorit Andreas Tomingast, kellest kõneles tema isiklik sõber Viljandi päevilt, õigusteadlane August Ots, kes kadunu idealismi seadis eeskujuks, et luua uusi sihtasutusi eesti keele ja eesti nooruse säilitamiseks väljaspool Eestit.

Hr. August Ots andis donaatorist, kes suri Stockholmis 21. juunil 1968 vähjaoperatsiooni järele, kokkuvõttes järgmise mälestuspildi:

Andreas Tomingas sündis 1. jaan. 1894 Toril põlises taluomaniku perekonnas, milline suguvõsa on annud palju nimekaid tegelasi. Jõudes meheikka Esimese maailmasõja eel, sattus ta mobiliseerituna keiserlikku kaardiväkke ja määrati sõjakooli. Selle lõpetamisel saadeti ta ohvitserina rindele Saksamaa vastu, kus vene vägedel tuli kanda tohutuid kaotusi. Vabadussõja puhkemisel oli Andreas Tomingas juba tagasi kodumaal ja määrati Pärnu Kaitsepataljoni organisserijaks ja ülemaks. Ta võitles pataljoniga algul lõunarindel punaarmee vastu, kuid viidi seoses Tartu läbirääkimistega alanud punaste üldpealetungi ajal Norva suunas, oma väeosaga riivistama punaste edasitungi.

Järg. lhk. 7

Vabadussõja lahinguohvitser kapten Andreas Tomingas pärandas eesti noorusele.

Eestlase höbemedal Pöhjala allveespordis

Eestlane Rein Käärik, 53, Grisslehamnist, tuli Oslos toimunud allveesukeldujate Pöhjala meistrivõistlustel höbemedalile kompassi järele orienteerumisujumises ja pronksmedalile meeskonnasukeldumises, kus ta ühe rootslasega esindas Väddö tuukriklubi, millesse ta tegelikult ei kuulu. Rein Käärik on Grisslehamnis ehitanud n.n. tuukrimaja ja teostab sealt ümbruskonna tuukriülesandeid, näit. laevade propellerite võrkudest puhastamisel ja muude vigastuste kindlakstegemisel keres.

Rein Käärik alustas sukeldusspordiga aastal 1961, mil ta lõpetas n.n. grodmansskola. Olles elukutselt peenemehannik-vormimeister Stockholmis, viis ta a. 1967 oma töökoja Grisslehamni, kus samal ajal avanesid võimalused ka allveespordi harrastamiseks ja tuukritegevuseks.

Tema algatusel toimub Grisslehamnis igal aastal 1. mail allveesportlaste võistlus "Ümber Loskäret'i", millest ka eesti allveesportlasi on osa võtnud.

Viimastel aastatel on mitmeid eestlasi hakanud harrastama allveesukeldumist, näit. Rein Kuningas Hälsingborgis. Eesti Päevaleht küsib Erin Käärikult, kui sügavale võib laskuda sporttuukri varustuses? Ta vastab:

— Võimalik on laskuda kuni 50 m sügavusele, kuid sügavamal kui 25 m valitseb totaalne pimedus. Probleemiks on sporttuukri varustuse juures suuremate sügav uste juures pinnaletulek, mis peab olema väga aeglane, et vältida tuuk-

Järg. lhk. 7

Rein Käärik oma tuukrivarustusega.

Realiseerimata VENE AUTOD viiakse tagasi

Hljuti kõmas rootsi ajakirjandus spionaazhikahtlustustest veneautode esinduse vastu. Nüüd teatavad ajalehed, et Sundsvalli sadamasse saabus N. Liidu laev, millise ülesandeks on Rootsist tagasi Venemaale viia sadakond müümata jäänud Moskvitshi.

Svensk Bilprovning on annud vene autodele väga halva hinnangu, mille tõttu nende teisekäevääртus on veelgi langenud.

Nii viivad venelased ära ka pruugitud masinad, millised viiakse üht e Läti sadamasse.

Svensk Bilprovning on konstateerinud, et Moskvitshi tüürimismehhanism, pidurite süsteem ja helgiheitjad on puudulikud.

Samal ajal kui N. Liidus on suur autodepuudus ja ostjail tuleb aastaid järjekorda oodata, tuleb sealt aga läände järjekindlaid kontigente, hoolimata sellest, kas neid müüakse või mitte, samuti reservosi ja lisavarustust, mida N. Liidus on raske saada.

Rootsis olevat esindusel üleküllastatud reservosade ja varustuse laod. On esinenud juhtumeid, kus näit. Eestist palutakse osta Rootsist puuduvaid Moskvitshi osi ja neid sinna saata.

Lauluõelisus Stockholmi ja Göteborgi vahel

Lauluvendluse kõrvale on üha tugevamini astumas lõuluõelisus, tänu sellele, et nii Stockholmis kui ka Göteborgis nüüd tegutsevad elujõulised naiskoorid. Stockholmi laulunaised sooritasid menuka laulumatka 13. novembril Göteborgi ja nüüd on Göteborgi laulunaiste vastukülaskäik teostumas Stockholmis eeloleval laupäeval, 27. novembril (kell 17 Skanstulli kooli aulas Bohusgatan 26).

Dirigent Harry Truusil on kaasas peale lauljate veel Hilja Saarne ja Lisbeth Vecchi, kes esitavad Stenhammaril sonaadi viiulile ja klaverile. Vastuvõtjaiks on loomulikult lauluõed, s.t. Stockholmi Eesti Naiskoor.

Kuidas läks Stockholmi Eesti Naiskoori (dirigent Hilma Nerep-Mossin) kontsert Göteborgis, sellest kirjutab tänases Eesti Päevalehes Göteborgi Eesti Meeskoori dirigent Eero Tarjus. Vaata lhk 8.

Göteborgi-koor saatis jaamas ära Stockholmi külalist. Rõõmsast meeleolust jutustab pilt vaguni aknalt. (EPL-foto Kopler)

Düsenteeria Eestis

Nagu selgub "Rahva Häälest", on okup. Eestis viimasel ajal esinemas düsenteeriat.

Kui suure ulatuse taud on võtnud, ei selgu, kuid parteiajaleht peab tarvilikuks pikalt arste intervjueerida küsimustes, kuidas haigusest hoiduda.

Ameerika kinnitus lätlastele

NEW YORK (EPL) — USA välisminister William P. Rogers saatis Läti Vabariigi 53-nda aastapäeva puhul Washingtonis Läti Vabariigi esindajale dr. Anatol Dinbergsile alljärgneva läkituse.

Läti iseseisvuse väljakuulutamise viiekümnekolmandat aastapäeva pühitsetakse 18. novembril. Mul on heameel Ühendriikide valitsuse ja rahva nimel Teile läkitada tervitusi ja siiraid häid soove.

Läti iseseivuse ja rahvusliku vabaduse mahasurumine 1940. aastal ei ole mingil viisil summutanud läti rahva julget võitlust eneseväljenduse ja rahvusliku teadlikkuse eest. Tema lootused, et ta võiks jälle nautida õigust enesmääramisele jäävad kõigutamatuiks. Neis lootusis ühinevad temaga Ühendriikide rahvas ja kõikjal asuvad vabad rahvad.

Tahan Teile kinnitada, et Ühendriigid hindavad jatkuvalt nende lätlaste panust, kes on rikstanud meie endi rahvuslikku elu, ja toetavad läti rahva püüdlusi vabaks ja iseseisvaks riiklikuks olemasoluks tema kodumaal.

Kooli Jõulupidu

Stockholmi Eesti Algkooli traditsiooniline jõuluõhtu ja jõulupidu toimub pühapäeval, 12. detsembril algusega kell 14 Skanstulli gümnaasiumi aulas, Bohusgatan 24/26.

Seekord on õhtu "naelaks" peale eesti jõuluvana Ao Vaksi lastenäidend" Viimane rong Ti-di Tutelaast" autori lavastusel ja õpilaste kaastegevusel. Esinema tulevad ka Stockholmi eesti lasteaia mudilased ning algkooli oma õpilased. Vaimuliku talituse peab abipraost Konrad Veem (Vaata lähemalt "Kohaliku elu" rubriigis).

EPL *24. novembril 1971*

ISOLATSIONISM?

Seoses terava kriitikaga Vietnami sõja osas Ühendriikide vastu demokraatlikes riikides, on USA-s üha rohkem kõpsenud isolatsionismlikke meeleolusid. Küsitakse, miks peaks USA mängima m' 'l-mapolitseinikku tõkestama kommunismi agressiooni ja kulutama oma ressursse teiste riikide jalule upitamiseks, kui juba igasugused kohustused on sõja tõttu muutunud eriti koormavaks ja põhjustanud dollari väärtuse kahanemise. Dollari, mis alati on olnud majandusliku kindluse sümboliks. Need isolatsionismi motiivid ei ole midagi uut USA ajaloos ja neid on korratud nii Esimese maailmasõja kui ka Teise maailmasõja tekkimistel, kui küsimuses oli, kas vahele segada või mitte. Demokraatlik maailm on olnud senini vägagi tänulik, et isolatsionistid ei ole USA-s peale jäänud ja maailmariik on saanud kaasa aidata läänedemokraatiate päästmisele kriitilistel hetkedel.

Kui vaadelda praegusi isolatsionismi tendentse USA poliitilises elus, siis on seekord osaliselt läänedemokraatiad ise süüdi, kuna nende avalik arvamine on suurelt osalt asunud vastu ameeriklaste poliitikale nii Vietnamis kui mujal, omistades sellele imperialistlikke eesmärke samal ajal kui nad ise on sisemiselt veendunud, et nad ka Vietnamis samuti kui omal ajal Euroopas, hiljem Koreas, on väljas vabaduse ja inimväärtuse eest ning tõkestamas maailmakommunismi agressiooni. Arusaadavalt tekitab see käegalöömise tundeid: mis me võitleme nende eest, las öiendavad ise ja päästavad enda nahka.

Kui hiljuti USA UNO-s Formoosa küsimuses lüüa sai ja ta oma toetuse vastuvõtjad ja liitlased teist liini ajasid, siis reageeris USA avalikkus ühelt poolt nõudmistega lõpetada Liitunud Rahvaste puudujääkide kinnimaksmine ja organisatsiooni toetamine, teiselt poolt senati otsusega kogu välisabi programmi lõpetamiseks, mille president Nixon oli esitanud 2,9 miljardi dollari ulatuses. Nüüd tagant järele on presidendil õnnestunud otsust pehmendada, et välisabi järsult ei katkeks, kuid tendentsid nendes küsimustes kestavad.

Kui asja eemalt vaadata, siis võibolla näivad senaatorite ja USA avalikkuse reaktsioonid olevat isegi mõistlikud a m e e r i k l a s t e endi seisukohalt. Kui aga vaadata küsimusi maailma tuleviku perspektiivis, siis selgub kohe, et USA "oma kesta tõmbumine" oleks saatuslik ja seda ka maailmariigile endale. Need jõud, kes on välja mananud demokraatiate negatiivse reaktsiooni USA idealistlikult mõeldud panuste vastu ja saavutanud koguni suure demokraatia "fashistlikuks" ja "mõrvarlikuks" tembeldamise, näeksid nimelt meeleldi, et USA tõmbuks eemale maailmaprobleemidest ja lõpetaks teiste maade aitamise nii relvadega kui humaanselt, sest see avaks kommunistlikule agressioonile ja maailmavallutusplaanidele sootuks uued perspektiivid. Varasem suur agressor maailmapoliitikas, Hitleri-Saksamaa, põrkus valusalt USA vahelesegamisele Teises maailmasõjas. USA-le põrkus ka teine suur agressor Stalini-Venemaa, kelle kiirelt areneva agressiooni pärast sõda samuti peatas USA ning aitas mõeldavad ohvrid majandusliku jalule. On avalik saladus, et ka UNO allorganite tohutust humaansest abist löviosa on kinni makstud ameeriklaste poolt, kes peale selle on näit. Indiat ja Pakistani suurtes näljakatastroofides abistanud otseselt. Muidugi võib konstateerida, et tänulikkus on väike olnud ja USA ei ole oma panusega osanud leida populaarsust. See aga ei vabasta maailma suurimat demokraatiat tema positsioonist vaba maailma loomulikue juhina. Praeguses olukorras ei ole ühtki teist riiki, kes suudaks kuidagiviisi selle rolli üle võtta.

USA kavatseb Vietnamist välja tõmbuda, kuid nii, et rahvuslikule Vietnamile kui ka Indo-Hiina naabritele jääks võimalus vabadusele. Ka Pekingiga vahekordadesse astumisel on deklareeritud, et see ei tähenda Formoosa Pekingile ohverdamist. Kõike seda saab USA saavutada ainult siis, kui ta ühel või teisel viisil oma abi ka tulevikus edasi annab asjasse puudutatuele.

Ka Euroopa ei ole veel valmis enesekaitse täielikule ülevõtmisele, eriti kus NATO koos USA-ga juba traditsiooniliste relvade osas ei suuda sammu pidada ekspandeeruva N. Liidu ja Varssavi-paktiga ja kus N. Liidu laevastikud on asunud Vahemeres ja mujal positsioonidele, valmis võtma üle "kaitset" (s.o. oma mõjupiirkonda laiendama)

President Nixonil ei ole võimalik mängida maailma julgeolekuga, sest see on lõppude-lõpuks ka USA enda julgeolek. USA-le on isolatsionism muutnud ammugi võimatuseks. Seda ei saa endale enam isegi lubada pisikesed neutraalsed riigid.

KLA

Kirjandusõhtu Lundis

Lund (EPL). — 14. skp. õhtul korraldati Lundis, Petersgårdeni avarais ruumes EK Lõuna-Rootsi osakonna ja eesti üliõpilaskonna poolt mitmekesise meelduva sisuga kirjandusõhtu kohvilauas, mis oli kokkutõmbanud suurearvulise seltskonna. Koos oli ca 100 inimest, kelledest poole moodustasid noored, Esinesid Lõuna-Rootsis elavad eesti kirjanikud oma loominguga, kanti ette luulet ja korp! Filiae Patriae Lõuna-Rootsi osakonna lauluring pr. Linda Kauri juhatusel sisustas õhtu kava ilusate eesti koorilauludega.

Õhtu korraldajate nimel tervitas kokkutulnuid EK osakonna esimees prof. J. Mägiste. Ta märkis, et Lundi eestlaskonnal on see õnnelik eelis, et meie keskel elavad mitmed eesti loovad kirjanikud. Nendelt hoovab meile elavate vaimuinimeste loovat õhku.

Seejärele deklameeris pr. Lidia Saarman talle omase haaravuse ja sisseelamusega 2 luuletust Bernard Kangro luulekogust "Suvihari". Üliõp. Eeva-Merike Kangro luges katkendi Albert Kivikase romaanist "Kodukäija", kusjuures kohalolev autor publiku poolt väljaplaksutati. Valev Uibopuu kandis ette huvitava katkendi "Kõnelusi" tema viimasest romaanist, mis olla sealt väljajäänud. Katkend käsitas kahe eesti põgeniku jutuajamist Rootsis kohe peale 2. maailmasõda maailmapoliitilisest tolleaegsest olukorrast, vabadusest, sellele rõhujatest ja demokraatias. Järgnes lühike vaheaeg.

Õhtu teine osa juhatati sisse korp! Filiae Patriae osakonna lauluringiga 11. liikmelises koosseisus. Laulukoor esitas T. Vettiku, A. Vedro, K. Türnpuu ja J. Jürme olomingut ning eesti tantsuviisi "Elderatas". Vaatamata, et lauluring alles hiljuti ellukutsutud, kõlasid laulud ühtlaselt ja pakkusid õhtule keunist muusikalist vaheldust. Loodame, et kuuleme jälle lauluringi edaspidigi.

Pr. Lidia Saarman esitas järgnevalt paar luulepala A. Vihalemma luulekogust. Seejärel kuulsime Bernard Kangrolt heas diktsioonis katkendi tema ilmuvast romaanist "Elu on jamps". See käsitab huumorikalt setuvelle Kiirhanna Teppo seiklusi Petseri laadal koos poja Zäppiga ja tekitas publikus lõbusa meeleolu. Lõpuks esitas Herbert Salu väljavõtte tema romaanist "Talvepaleest Lubjasaarele".

Erakordse sõnavõtuga esines Valev Uibopuu, kes märkis, et äsja kõnepuldist lahkunu saab homme 60-aastaseks. Meil on tegemist autoriga, kes ei armasta enesest kõnelda. Ta elab siin Lundis vaikselt ja tagasihoidlikult. Ta ei kõrgenda kunagi häält, kuigi oma loominguga on ta nähtav kaugele. Meie austame teda kui proosakirjanikku ja teadlast. Annan edasi ta kolleegide, sõprade ja rahva tervitused-õnnitlused.

Kiiduavalduste saatel antakse juubilarile lilli. — Samuti külvati lilledega üle pr. L. Saarman, pr. L. Kauri ja nieu Eeva-Merike Kangro.

Kauni õhtu eest tänusõnad esinejatele ja korraldajatele lausus Eesti Üliõpilaskonna Lundis esimees üliõp. Tiiu Valdes. O.V.

VÄLISKOMMENTAAR

Problemaatiline pingelangus

Rootsi ajalehes Dagens Nyheter võttis neil päevil sõna riigipäeva endine esimees Erik Boheman teemal "Pingelangus". Ta märgib sissejuhatavalt, et maailmapoliitikas on kahtlemata jõutud uude ajajärku. Külm sõda on vähemalt oma vanas vormis asendatud läbirääkimiste perioodiga. Ideoloogiad mängivad üha väiksemat rolli suurvõimude tegutsemise motiivides. Antikommunism kui vähem või rohkem mõõduandev põhimotiiv on isegi Ühendriikides tugevasti vähenenud oma tähtsuse poolest. Kommunistlikud suurvõimud ei kõhkle toetamast rezhiime, kes talitavad risti vastu kommunistlikele ideaalidele. Nõukogude Liit annab sõjaväelist ja poliitilist abi suures mõõdus araabiamaadele, kus kommuniste välja puhastatakse. Hiina soosib Pakistani, kuigi ta oma teooria kohaselt peaks soodustama vabadusliikumist Ida-Pakistanis. Leidub teisigi näiteid, milledest paistab, et rahvusvahelises elus on suurel määral mindud tagasi puhtakujulise võimutsakaalu poliitika juurde, mis möödunud aegadel tõi kaasa suhteliselt õnnelikke rahuperioode, kuid vahepeal ka kõige suuremaid sõjalisi katastroofe. Käimasolevad läbirääkimised suurvõimude vahel aitavad võibolla nüüd vähendada poolte relvastust mõnevõrra, kuid võistlemine maailma mitmesugustes osades tõotab kõigi tundemärkide järgi jätkuda.

Euroopas on nähtavasti hakatud lähenema Nõukogude poolt nii innukalt soovitud eüroopa julgestuskonverentsi kavale, kirjutab Boheman edasi. Aga milleni viib siis see konverents ja mida pakub ta sisuliselt? Taotluseks on muidugi praeguse territoriaalse ja poliitilise status quo kinnitamine Euroopas, mis võiboll aitab mõnel määral ajutiselt patsifitseerida Euroopat. Optimistid loodavad veel sedaviisi avada uusi võimalusi ühenduste suurendamiseks ida ja lääne vahel majanduse ja kultuuri alal, mis aegamööda aitaks vähendada vastuolusid ja pehmendada rangeid rezhiime idas. Niisuguste lootuste täitumine on siiski ebakindel, sest ettenähtava aja jooksul jääb Nõukogude haare satelliitriikides püsima ja miski ei vihja võimalusele, et Moskva oleks valmis vähendama oma mõju neis maades. Brandti idapoliitika on Lääne-Euroopa maade enamuse poolt heaks kiidetud kui samm rahuliku arengu poole vanal mandril. Norra parlament on isegi andnud talle rahuauhinna enne kui on selgunud, kas tema üüdlused võivad korda minna.

Boheman leiab, et pigem on siiski põhjust rahulolu asemel vaadelda olukorra arengut segaste tunnetega. Tähendab ju kõnesolevate tootluste realiseerimine rahvusvahelise tunnustuse andmist ühe sõjaväelise võimuvahendi abil hoolimatult pealesurutud välis- ja sisepoliitilisele suunale enne täiesti iseseisvates riikides ilma et nende elanikkond kunagi oleks demokraatlikus korras saanud oma arvamist avaldada. Järeilkult peaks kogu asja hindama kui olulist pahet, mitte aga kui mingit moraalset võitu viletsas maailmas. Euroopa julgestuskonverents säärase tulemusega toob tõenäolikult kaasa, et Ühendriikide huvi lääne-Euroopa riikide julgeoleku vastu väheneb veelgi. Huvi, mida mitmed neist riikidest on pealegi ise aidanud suurel määral öönestada. See aga võib muidugi omakorda kaasa tuua, et Nõukogude mõju Euroopas võib suureneda, ilma otsese sõjaväelise operatsioonita, vaid lihtsalt N. Liidu sõjaväelise võimupositsiooni suure kaalu tagajärjel. Ühel väikesel liiduvabal maal on seepärast põhjust oma poliitikat jatkuvalt rajada suhteliselt tugevale riigikaitsele.

Rootsi parlamendi endise esimehe artiklit kokku võttes tohiks olla küllalt selge, et see on vägagi problemaatiline pingelangus, mida ühed heas usus loodavad, teised aga põhjendatult kardavad. Kahtlusteks on seda rohkem põhjust, et kuigi Nõukogude juhtkond köneleb "rahulikust koeksistentsist", et mõtle ta mingile järeleandmiscle "ideoloogilisel alal". Seda kriipsutas avalikult alla Hrushtshov ja kinnitas hiljem Brezhnev oma kurikuulsa doktriini väljakuulutamisega. Järelikult ei saa nõustuda ka Bohemani artikli algul toodud arvamisega, nagu oleks ideoloogia tähendus hakanud mängima üha väiksemat rolli ka Nõukogude poliitikas. Kui teatud kõrvalekaldumist paistabki, siis on see kalkuleeritud võte Nõukogude poliitikas, mis ei pühitse abinõusid oma eesmärkide saavutamisel.

A.K.

Eesti-Rootsi ja Rootsi-Eesti sõnastikud uustrükis

Rõõmustava uudisena ilmuvad Upsalas just parajaks jõulukingi ajaks Oras-Lagman'i ja Wieselgren-Suits-Aristе eesti-rootsi ja rootsi-eesti sõnaraamatute 2. trükk. Kirjastajaks on Upsala ülikooli soomeugri keelte instituut, majandusliku riisiko kandjatcks instituudi prefekt, prof. Bo Wickman ja dotsent Valter Tauli. Arvatav ilmumisaeg 15. dets. 1971.

Mainitud sõnaraamatud ilmusid esimeses trükis a. 1945, kuid nende tiraaz on juba aastaid olnud otsas. Eriti teravalt on see puudus tundunud eesti keele õppijatele, kes oma õpingutel on olnud sunnitud kasutama eesti-saksa, inglise-eesti ja teisi leksikone. Kuid ka igale teisele kaasmaalasele on sõnastikkude puudumine tundunud teravana ja äärmiselt ebarahuldava olukorrana meie ühiskonnas, sest igaüks meist on tihti juhtunud sõnale mille rootsikeelset vastet momendil (või üldsegi) ei tea, milletõttu õige märksõna leidmine on sageli olnud võimatu.

Kuna on tegemist tihtitarvitatavate raamatutega siis ilmuvad need vastupidavas kalingurköites.

Ja kuna seekord puudub kirjastajat isikliku kasumi motiiv (välja arvatud trükikuludeks vajaliku kapitali protsendid jne, sest prof. Wickman ja dotsent Tauli garanteerivad isiklike pangalaenudega raamatute ilmumise), siis on ka hinnad kalkuleeritud imeodavad: 15:— raamatult eeltellimisel ostes.

Riiklik käibemaks on eeltellijate hinda inkludeeritud. Neile, kes ettetellimisel tasuvad raamatute hinna kr 15:— raamat hiljemalt 15. detsembriks 1971 instituudi (Institutet för finskugriska språk) postiziirole nr 185425-6 saadetakse raamatud kätte ilma saatekuludeta.

Instituudi raamatukogu juhataja J. Raag võtab eeltellimisi vastu 15. detsembrini k.a. kas postiteel, aadressiga Institutionen för Finsk-Ugriska språk, S:t Olofsgatan 1 A, 752 35 Uppsala; või telefoniteel: 018/13 65 06.

Kuna sõnaraamatute kirjastamisel puudusid võimalused riiklikus toetuseks, sõnastikud aga täidavad ühe suure lünga meie siinses kultuurielus, tuleb vaid loota et eestlased Rootsis ettetellimistega toetavad rohkearvuliselt seda tänuväärt üritust! Sellega väheneb zhirantide majanduslik riisiko, kindlustatakse nende ilmumine ja tiraazhi suurus.

Loodetavasti kasutavad eestlased Rootsis eeltellimise soodsaid tingimusi selleks et muretseda omale haruldast tarbekirjandust nii endale, rootsi tuttavatele-sõpradele kui ka oma õppivale noorusele — meie keele ja kultuuri tulevastele kandjatele paguluses — väärtuslikuks jõulukingiks.

Eriti vajalik ja sobiv oleks ehk sõnaraamatud segaabieludes teineteise paremaks mõistmiseks igapäevases elus-.

Akad. eksamid

Lundi ülikooli ühiskonnateaduste fakulteedi lõpetas fil. kand. astmega **Malle Teomes** Hägerstenis Stockholmis.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaaoress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00
—0, Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 129:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 45:-
Kuu ..... kr. 12:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1971

Bioloogilised-keemilised relvad ja nende toime

Novembris 1969 deklareeris president Nixon, et USA ei kasuta iialgi esimesena surmavaid või teovõimetuks tegevaid keemilisi relvi ega mingil tingimusel bioloogilisi (s.o. bakterioloogilisi) relvi, isegi mitte vastuabinõuna. Vastavalt sellele presidendi deklaratsioonile otsustati USA-s hävitada kõik mikroob- ja toksiinrelvad. Seda samal ajal kui Nõukogude Liit toodab neid relvi endist viisi.

Keemiliste relvade osas esinevad kitsendused ei puuduta nende relvade hävitamist. Selle tõttu jatkatakse ka USA-s kõigi letaalsete ja teovõimetustavate keemiliste relvade arendamist ja tootmist. Üldse esineb kaht tüüpi keemilisi relvi, millede kasutamisest sõjas pole kõik riigid veel loobunud. Need on taimede hävitamisvahendid ja rahutuste mahasurumiseks vajalikud vahendid. Näiteks kasutas ka USA Vietnami sõjas mi taimede hävitusvahendeid kui ka ühte ärritavat toimurit, milles CS-2.

Ülevaate keemiliste ja bioloogiliste (biological weapon) relvade toimest annab UNO tervishoiuorganisatsiooni vastav aruanne. See puudutab peamiselt viit liiki relvi, milledeks: letaalsed ehk surmavad bioloogilised relvad, letaalsed keemilised relvad, teovõimetustavad bioloogilised relvad, teovõimetustavad meelised relvad ja taimede hävitusvahendid.

Letaalsed bioloogilised relvad võivad mõjuda tõvestavate mikroobide pilvede vallapäästmise teel sihtmärgiks valitud ala vastu. Sihtala elanikud hingavad seejärel endasse mikroobe. Nitviisi levitatava haiguse näiteks võib olla siberi katk ehk põrnatõbi. Seda põhjustab bakter Bacillus anthracis ja see haigus esineb peamiselt koduloomadel, kuid kandub harilikult üle ka inimestele.

Et siberi katk inimeste osas pole eriti nakkav, siis piirduvad haiguse looduslikud juhtumid peamiselt lokaalsete kolletega ning muutuvad harva epideemiateks. Kui aga pihustada neid bakterieraosoolina õhku, siis võidakse saavutada laastav efekt. Sel korral ennustavad UNO eriteadlased kõrget suremust vähemalt 20-ruutkilomeetrilisel maa-alal.

Letaalsete bioloogiliste toimurite hulka, millede kasutamist sõjalistel eesmärkidel oletakse, kuuluvad viirused (ida hobuse-entsefalomüeliit, kollapalavik, puukentsefaliit, dengue palavik jne.), riketsiad (kaljumägede tähniline palavik, tähniline tüüfus jt) bakterid (siberi katk, koolera, kopsukatk, tularaemia, kõhutüüfus) ja seened (koktsidiomükoos). Nendest mõnede vastu on olemas mööduvalt mõjuvad vaktsiinid ja antibiootikumid, teiste (näiteks viiruste) vastu aga ei ole. Pealegi raskendab sellist kaitset lausrünnak.

Eeldatakse, et bioloogiliseks sõjaks ei valita eriti nakatavaid (suure aktiivsusega) toimureid, sest eriti nakatavate toimurite kasutamine suurendab ju ka riski haiguse levimiseks kaugele väljapoole rünnatavast maa-alast, võib-olla et isegi ründaja või tema liitlaste territooriumile.

Üldiselt kujunevad letaalsed bioloogilised relvad endast laastavat ohtu, mis võib kaotada inimasustuse isegi mõnel suuremal maa-alal. Eriti ohtlikud on viirused, sest nende osas puuduvad ka vastuabinõud. UNO tervishoiuorganisatsiooni aruandes võrreldakse kolme relva kahjustavat toimet. Näiteks valitakse megatonnine tuumapomm, 15 tonni keemilist närvigaasi ja 10 tonni bioloogilist toimurit. Kõigi nende relvade kasutamise puhul eeldatakse ühe pommilennuki rünnakut kaitsevahenditeta elanikkonna vastu.

Näiteks valitud tuumapommi mõjuala on 300 ruutkilomeetrit, mõjuaeg mõned sekundid, ehituste osas esineb laialdane hävitus, muus osas kestev radioaktiivsus 2500 ruutkilomeetrilisel pindalal, surmajuhtumeid 90 prots. ja selle ala tavaline kasutamine on võimalik 3-6 kuu pärast.

Närvigaasi (15 tonni) mõjuala on kuni 60 ruutkilomeetrit, saastatus kestab päevi või nädalaid ja surmajuhtumeid 50 protsenti. Selle ala tavaline kasutamine kitsendub kas päevadeks või ka nädalaiks. Bioogilise toimuri korral võib mõjuala haarata kuni 100 000 ruutkilomeetrit, mõjuaeg on kestev ja haigestumus 50 protsenti. Kuid ei puudu ka epideemia võimalus.

Teovõimetuvatest relvadest ühe tähtsamana esineb venetsueelahobuse entsefalomüeliit, mille viirus põhjustab ägedat peavalu, iiveldust ja nõrkust. Looduslike epideemiate puhul esineb surmajuhtumeid ainult kuni 5 protsenti. Eriti kannatavad lapsed ja põdurad inimesed.

Kui lähtutakse sõjalistest seisukohtadest, siis mikroobrelvadel esineb tõsiseid puudusi. Enneköike pole võimalik nii täpselt ennustada nende mõju kui teiste relvade puhul. Lisaks võivad nad väljuda kontrolli alt. Selles suhtes on teised, juba kasutatud relvad eelistatavamad. Ka ei õigusta bioloogiliste relvade saavutusvõime varasemate sõjaliste kulutuste ja programmide asendamist.

Kõige selle tõttu puudub ka kindralstaapides huvi bioloogiliste relvade vastu. Nende relvade kohutav ähvardus vähenes tunduvalt USA loobumise tõttu. Kuid vajalik on sliski veel rahvusvaheline bioloogiline desarmeerimine, ja eriti nii, et see haaraks ka kõik Nõukogude Liidu varud.

e i m

Eestlane sattus vene "vaatlejate" lauda PEN-klubis

NEW YORK (VES) — New Yorgi Vaba Eesti Sõnas avaldati pikem kirjutus kahes osas muljetest Iirimaalt ja seal toimunud PEN-klubide rahvusvaheliselt kongressilt. Selle lõpuosas kirjeldatakse, kuidas PEN-banketile hilinenud pagulas-eesti esindaja juhiti lauda, kus istusid n.n. "vene vaatlejad", kes kohe nimekaardile eestlase rinnas pilgu heitsid, et kindlaks teha, kellega on tegemist.

Arenes järgmise stseen: "Estonski," teatab eestlane lahkelt. Venelased vaikivad.

Märgates tõlki kahe umbkeelse vahel, paneb hiline tuleja nüüd ette: "Mis oleks kui te istuksite siia minu kõrvale, nii et saaksime libedamalt vestelda?"

Kõik kolm panevad pead kokku ja tulevad siis ivake hiljem ühise otsusega, et "njet".

Jällegi vaikus. Eestlane aga ei jäta ja oma arvates leidnud hea teema, küsib: "Noh, kuidas oli, ekspeaminister Hrushtshov suri ära, kas leinasite ka?"

Pead pannakse taas kokku. Sedapuhku läheb pisut enam aega kuni tullakse otsuseie, et "njet".

"Miks?"

"Hrushtshov, vaat; tegi palju viga."

"Mis siis sellest — meil Ameerikas tegi Eisenhower kah vigu aga leinati selle peale vaatamata."

Hea vastus on kallis, aga õnneks polegi teda vaja, sest teisest lauanurgast saabub kaart, millele palutakse allkirja. Mis allkirja? Mis kaart? Kahtlevad pilgud libisevad üle toidunimede ja ilmselt tundub pisut kahtlasena ka seletus, et on nisuke komme — menüükaardile lõpubanketilt kirjutavad lauaseltsilised mälestuseks oma nime. Pisut kõhklevalt tehaksegi siis seda.

"Aa, gospodin Sergei Narovtshatov!" hüüab eestlane kui kaart temani jõuab, "ja gospodin Marzinkiovtshus... Leedu vabariigist...? Leedu vaatleja? — kuis nii, ikka Vene vaatleja!"

"Ei, ei ei!" hakatakse mitmehäälselt vastu ning satutakse koguni ärevusse. "Liidu vabariikidel on alati oma esindajad!"

"Kuis nii?" ajab ent eestlane edasi. "Hiljuti televisioonis tõstis turjakas eesti poiss pomme ja keegi ei öelnud, et ta esindab Eestit, ikka et venelane ja Venet, kuidas siis luuletajatega asi nii teisiti...?"

Vastuseni sedapuhku ei jõutagi, sest saabub uus menüükaart ja palub allkirju. Juba teine allkiri! Asi näib minevat liiale. Taas arutatakse olukorda, pead koos. Suuresti köheldes kirjutavad viimaks tõik ja leedulane alla. Narovtshatov aga nihkub kogu tooliga lauast isegi eemale, nägu umbusku täis, ütleb lakooniliselt "njet" ja laseb kaardi puudutamatult mööda.

Noor abielu ei püsi

WASHINGTON — USA-s ilmus statistline ülevaade abielude kohta Ühendriikides, mille andmed põhinevad 28.000 majapidamise usutlemise kohta.

Selle 92-lt leheküljelt selgub, et 28 protsenti nendest, kes abiellusid alla 22 aasta vanuselt, lahutasid hiljem oma abielu. Nende hulgas aga, kes abiellusid pärast 22-aastaseks saamist, oli lahutuste suhe ainult kaks korda suurem meeste hulgas, kes teenivad vähem kui 8000 dollarit aastas.

Leinateateid

Sao Paulos, Brasiilias, suri 24. oktoobril Helmi Ivask, n-na Kvarnström, 64 a. vanuses. Kadunu oli keemik Karl Ivaski lesk. Brasiiliasse asus ta a. 1925 ja oli varem elavalt tegev eesti selitsis. Leinama jäi tema hambatehnikust vend, kes elab samuti Sao Paulos.

● Dr. agr. Heino Naclapea kes elab Mehhikos Mexico Citys, viibis külaskäigul New Yorgis.

Venelased leotavad Shoti vetes vetikuid

(LONDON (EPL kirjasaatjalt) — N. Liidu spionaazhilaevastik tech Briti saarte ümber järjekordselt suuri pingutusi, et Inglise uutest ja viimistletud kaitserelvastuse-leiutu stest ja riigikaitse elektroonilise tundesüsteemi kohta informatsiooni saada. Vene laevad, peamiselt "kalatraalerid", mis kannavad pardal mitmesuguseid elektroonilisi mõõteaparaate ja muid tehnilisi instrumente, jätavad oma rohkete antennimastide ja traatidega vaatlejale esmase mulje nagu oleks tegu erakordselt kuhjatud varustusega ujuvate raadiosaatejaamadega.

Mida need ka salajaselt tegelikult, on. Need luurelaevad on viibinud võimalikult kõikjal Briti saarte ranniku esisel, kus on teada üldsusele teadaolevalt armee ja mereväe kaitseehitusi, relvade väljaöppeks ettenähtud tulistuspiirkondi ja radarjaamu.

Venelaste eesmärgiks on laevadelt avastada Briti rannakaitse efektiivsus: raadiokommunikatsiooni signaalide ja helilindistamise koodide deshifreerimiseks, muudetud koodide silmaspidamine jne. Venelased tahavad luurelaevadega jälile saada missugusel lainel erinevad tõrjeraketid ja mitmesugused raderseadeldised funktsioneerivad. Nende eesmärgiks on samuti võimalike muudatuste või uuenduste jälilepüüdmine Briti kaitsesüsteemi mustrivõrgus.

Inglased jälgivad omakorda vene luurelaevade ja nende õhuluure tegevust lähedase täpsusega. Vajalik valvsus ja olukorra reaalsusest tingitud erikaitsemeetodid on rakendamist leidnud, et tagada tähtsa ja olulise informatsiooni varjamist lennukitelt ja sidejaamadelt.

Vähemalt neli suuremat venelaste sõjalaeva, hävitajate-klassist ülespoole, viibivad alaliselt Shotimaa ranniku läheduses, lisaks sealviibivaile vene allveelaevadele, "traallaevadele" ja teistele "kalastuslaevadele". Seda märkis selgitavalt alles hiljuti inglise rear-admiral D.A. Bunbar-Nasmith, kes on ametlikult Shotimaa ja Põhja-Iiri vannutatud Lipuohvitseriks. Samaaegselt tähendas oma sõnavõtus Briti Esimene Merelord admiral Sir Michael Pollock:

"Iialgi varem pole olnud venelaste aktiivsus Shotimaa ranniku ümber nii suureulatuslik", kes viibis isiklikult vaatlusvisiidil kohapeal. Admiral Dunbar-Nasmith teatas oma staabist Pitreavie Castlest, et venelaste merevalve ja spionaazh Shotimaa ümber ja saarestikes sai alguse ligemale kolme aasta eest.

Julgeolekust tingitud põhjuseil ei saavat ta anda arvulisi andmeid ja kokkuvõtteid luurelaevade päevaste jälitamiste ja kontrollide kohta ega jälitusdetailidest ja detektoritest kuidas informatsiooni vene laevade liikumise ja paiknemise kohta kogutakse.

"Kuid ükski vene laev ei välju Baltimerest ilma meie teadmata ja meil on sest-peale ka edaspidiselt hea arusaamine sellest, kes on parajasti ümbruses", tähendas Briti admiral. Kuid peale ohtralt asukohti vahetavate "kalalaevade", on venelastel ka platsis oma n.ö. märklaevad. Üks neist on Nõuk. allveelaevstiku "vedurlaev", mis seisab regulaarselt ankrus Shetlandi saarte juures.

Eriti Orkney ha Shetlandi saarestikes, mida NATO merejõud kasutavad sagedamini oma laevastiku-manöövriteks ja õppeharjutusteks, kuna seal on tsiviil-lennuliinidest vaba ja segamatu "mereruum", kontsentreerivad venelased oma luurelaevade aktiivsuse aastaringi. Briti admiralid arvavad, et Kuninglikul Mereväel ei ole sugugi rohkemat muretsemist vene laevade kohalviibimise pärast, kui seda on ja tuntakse arvuliste vägede koondamise ja paikneniste puhul Ida-Euroopa piiridele. Leitakse, sellise olukorra ees seistes, et Inglismaa tarvidus mereväe järele olevat nüüd suurem kui see on olnud kunagi varemalt.

● Eesti Võitlejate Ühing Torontos valis oma esimeheks kuuendat aastat järjesi Manivald Randia.

Vene evakuatsioon Aasias eventuaalse aatomiataki puhul

LONDON (EPL) — Inglise ajalehed teatavad Moskvast saadud informatsiooni põhjal, et N. Liidu kesk-Aasia Tadzhikistaani osariigi elanikkonnale on ametlikult teatavaks tehtud kuidas teostada tähendatud alade elanike evakueerimist eventuaalse nukleaarataki korral sellesse piirkonda. (Nõuk. Tadzhikistaani lõunapiir paikneb vastu Puna-Hiina ulatuslikku Sinkiangi provintsi).

Selgusetud ja määramatud "agressiivsed jõud" olevat põhjuseks miks nõuk. kodanikud peavad teostama täielikku valmisolekut ja "tegema oma ülesannetekohaselt kõike võimalikku, et hoida kaitsevalmidust ja ettevalmistusi järjekindlalt kõrgel tasemel". Vene korraldustega parteilehtt on selgitanud veel pikalt ja laialt kohalike elanike evakueerimisplaane ja liikumissuunde sisemaale.

Mis on venelastel Tadzhikistani aladel teoksil, see on saladuseshoitult teadmata. Tadzhikistan on väörastele ja eriti välisturistidele juba mõnda aega keelatud piirkonnaks. Seal on viimastel andmetel ilmnenud aktiivset vägede liikumist motoriseeritud üksuste kolonnides, piirikindlustamisi, sõjavaeкontrolli jne.

Nagu Daily Telegraph Hongkongist kuuleb, olevat hiinlastel jälle käima sõjalised ettevalmistused sept. -oktoobrist alates piiridel vastu N. Venet. Viimastel nädalatel olevat leidnud aset märgatavalt suured ja ulatuslikud hiina vägede liikumised neisse piirkonnisse, mida Pekingi valitsus peab eriti tähtsaiks ja eluliselt oluliseks Hiina hiigelaladega territooriumil.

Ka hiinlased teostavat evakueerimiskavu ja selleks ettevalmistusi. Kohalikud raadiojaamad hoiatavad ja ergutavad kuulajaid sõjaliseks ettevalmistuseks Kontrollitakse õhukaitsevarjendeid ja õhuhäire alarmsüsteeme. Miilitsa ja sõjaväe moorsõidukid olla nüüdselt varustatud häiresireenidega. Hiina rannikupiirkonnad olevat tsiviilisikuile suletud jne.

Puna-Hiina laevadele olevat antud range raadiokorraldus laevade ülevärvimiseks moondamisvärviga vöötmeliseks. Kõik need ettevalmistused hoidvat hiina rahvast hoogsas tegevuses ja "hiinalikus liidus", märgib "The Daily Telegraphi" kaastööline Kaug-Idast.

Leedu end. peaministri saatusest

Okupeeritud Leedus, Kaunases, suri 22. oktoobril Leonas Bistras, kes oli Leedu Vabariigi peaminister 1925 kuni 1926. Kadunu oli 80 a. vana.

Pärast Leedu okupeerimist 1940. aastal vastavalt Hitleri-Stalini vahelisele kokkuleppele, arreteeris Vene NKVD öige pea Leedu riigitegelased, samasuguselt nagu nad igasuguse aluseta arreteerisid ja hukkumisele vedasid riigitegelasi Eestist ja Lätist. Arreteeritute ja Siberisse saadetute seas oli ka Leonas Bistras, kellel tuli Siberi orjalaagris veeta 20 aastat. 1941 levisid Leedus kuuldused tema surmast orjalaagris. Teate sellest avaldas ka Vatikani häälekandja. Nagu hiljem selgus ei vastunud need teated tõele.

L. Bistrasel õnnestus kuni 1962 ellu jääda ja ta vabanes süütult kinnipidamisest, saades Vene okupatsioonivõimudelt loa Leetu tagasi siirdumiseks. Viimased 9 aastat elas ta kodumaal, püüdes elatuda tõlkimistöödega. Ta peamine elatumine toimus aga sõprade toetuste abil.

● Stockholmis Gustaf Vasa kirikus laulatati Claude Salasca ja Aili Suurna. Pruut on Aleksander ja Helga (n-na Raik) Suurna tütar.

Mõtteid Göteborgi naiskoori kontserdi puhul Norrköpingis

Järjest harvemaks muutuvad meie rahvuslikel provintsikeskustel võimalused näha ja kuulda eesti kultuuritraditsioonis enim viljeldatud kunstialasid — teatrietendusi ja k ,daliskooride kontserte. Põhjus on enamvähem selge: provintsikeskused ei ole suutelised järjest kahaneva vaatajas-kuulajaskonna osavõtu juures pakkuma küllaldast majandusliku kindlustust suuremaarvulise tegelaskonna kõigeotsemate kulude — reisikulude — katteks, arvestamata muid kulutusi, mida taolised külastusreisid toovad tegelastele isiklikult. Pääsmete hindades on ka väljakujunenud oma "katus", millest üleminek just eesti oma üritustе juures satub tugeva kriitika alla, vaatamata, et maa pärisrahva taolised üritused käivad märksa kõrgema "taksi" alla.

Neil kaalutlustel ei riskeeri teatriseltskonnad suurema tegelaste arvuga teatritükkidega asuda külastusreisidele provintsi; sama lugu on kooridega.

Paratamatult tuleb provintsikeskustel jäädа vaeslapse olukorda nende mõlemate meie populaarsete kunstialade nautimise osas. Nii jääbki vist väljaspool Stockholmi nägemata-kuulmata viimane Stockholmi Eesti Teatri suurlavastus. Kahju! — kuid olukorrad on dikteerinud sarnase hoiaku ja keegi meist ei või ometigi nõuda, et näitleja või laulja lisaks oma ettevalmistusvaevale ja kulule, kannaks ka osa esinemise kulutustest. Taolist idealismi ei saa ega või nõuda ühelgi meie teatri või laulukoori tegelaselt.

Ja nii nõuab suurt ohvrimeelsust taotlus, kui ühe kontsertreisi raames püütakse siiski kunstilist külakosti viia või tuua ka vähematele rahvuslikele keskustele.

Üheks taoliseks üritуseks on Göteborgi Eesti Naiskoori kontsert Norrköpingis. Ka seegi kontsertreis osutub võimalikuks tänu sellele, et koor teeb "kõrvalhüppe" oma kojureisil, tulles piltlikult öeldes Norrköpingisse otse Stockholmi kontsertlavalt.

See kontsert töotab kujuneda norrköpinglastele üle pika, pika aja elamusrikkaks kohtumiseks kauni eesti lauluga, mida tagab selle populaarse eesti naiskoori ettekanne meile kõigile tuntud laulupidude üldjuhi Harry Truusi juhatamisel. Tunneme Harry Truusi, kui peenetundelist koorijuhti juba varasematest aegadest, mil ta Göteborgi Eesti Segakoori viis kõrgele kontsertkoori tasemele, mis oli tunnustatud oma kontserttarneedega kogu Põhjalas.

Naiskoor, mis tekkis ligemale viis aastat tagasi Segakoori jagunemisel nais- ja meeskooriks, rühkis õige peatselt meie kontsertkooride esirinda. Nii usaldati koorile juba esimesel tegevusaastal ülesanne esineda eesti koorilaulu ülerootsilistel Eesti Päevadel Stockholmi Eesti Meeskoori kõrval, milline esinemine leidis üldist tunnustust muusikaringides kui ka kuulajaskonnas.

Sellest peale on koor pidevalt sammunud tõusuteed, esinedes igal aastal kunstiküpse kontserdiga oma kodulinnas.

Käesolevat koori kontsertreisi Stockholmi, mis toimub laup., 27. novembril tuleb pidada koori esimeseks täiskontserdiks väljaspool oma kodulinna ja see äratab kindlasti suurt tähelepanu muusikapubliku keskel.

Päev peale Stockholmi kontserti — pühapäeval, 28. novembril algusega kell 15.00 leiab koori kontsert aset Norrköpingis Rahvamaja (Folkets Hus) kõlarikkas Brantingi saalis.

Samaaegselt tuleb Göteborgi Eesti Naiskoori kontsertreisi Norrköpingisse pidada ka sõpruskülastuseks kohalikule segakoorile vastastikkuse lausosärlike-vennalike helisidemete loomiseks üksteisest kaugeloleva kahe eesti koorilaulu viljeleja vahel.

On loota, et norrköpinglased oma rohkearvulise osavõtuga kontserdist kõrgelt hindavad meie Läänеranniku hõimusõsarate esinduslikku kunstilist külaskäiku.

EELK Rootsi praostkonna 16-nda Sinodi koosolekust osavõtjaid EELK Göteborgi ja Läänе-Rootsi Koguduse ruumides Göteborgis. Istuvad esireas vasakult neljas Sinodi abijuhataja V. Piirsalu, vies juhataja praost R. Koolmeister, kuues sekretär A. Pärtma ja äärmine paremal abipraost K. Veem. (EPL-foto O. Kopler)

Mineviku varamust:
Silgukaubandus Viru rannal

Vahetuskaubandus randlaste-kalurite ja sisemaal elavate põllumeeste vahel on Eestis iidne nähe. See kujunes välja juba keskajal, millal mererannik ja Peipsi läänekallas asustati alalise elanikkonnaga. Kuna väikesed maatükid kehval kaldaribal ei võimaldanud saada tarvilikul hulgal leivavilja, siis olid randlased eluliselt huvitatud selle vahetamisest põllumeeste käest. Viimastele omakorda oli kala vajalik ja odav toidulisa. Sel pinnal kujunesid siis ka pidevad vahetussuhted, mis ulatusid välja kuni meie omariikluse lõpuni. Hoolimata rahaliste suhete arengust, püsis kala-vilja kaubandus kui vana traditsioon veel nimetatud ajani suurel määral vahetusena.

Peamiseks kalaks, mis läks vilja vastu vahetamisele, oli räim. Kevadel ja sügisel, kui toimus suurem püük, tulid talumehed silguranda, võttes vahetuseks kaasa põllumajandussaadusi. Silgud võeti enamasti värskelt ja soolati kodus ise. Selle osa saagist, mis ei leidnud kohest realiseerimist, soolasid kalurid ise ja käisid siis seda mööda maad taludes müümas või toiduainete vastu vahetamas. Niisugused räimereisid ulatusid rannast sajakonna kilomeetri kaugusenl.

Virumaal oli silgu-vilja vahetuskaubandus vähe erinev mujal toimuvast silgukaubandusest, sest Viru rannikul müüsid-vahetasid oma kaupa ka Soome saarlased ja Soome mandriranniku elanikud, kes sõitsid kohale oma väikestel purjekail. Soomlased töid oma räime tünnidesse soolatult ja vahetasid selle maameeste vilja või muude põllusaaduste vastu.

Eestis oli üldse peamiseks silgukaubanduse rajooniks Virumaa rannik. Soomlastele kala-vilja vahetamiseks lubatud kohtadena esinesid Purtse, Mahu, Toolse, Vergi, Võsu, Käsmu, Kunda ja Vainupea. Omariikluse aastail toimus viljasilgu vahetus ainult Purtses, Mahus ja Kundas.

Soomlased tulid tavaliselt kaks korda aastas — kevadel (juunis enne jaanipäeva) ja sügisel (septembris mihklipäeva paiku). Siis korraldati nii, et suurem vahetuskaup toimus pühapäeval (pühapäeval enne jaanipäeva ja septembrikuu viimasel pühapäeval). Korraga saabus soomlaste laevu õige hulgaliselt, vahel 20-30 alust või enamgi. Eestis maalt rannas silgukaubal käimine oli nii sügavalt juurdunud traditsioon ja vajadus, et seda arvestas isegi mõis. Nimelt anti selleks otstarbeks teoorjuse päevil mõnel pool kaks korda aastas kolm n.n. rannapäeva.

Nõud, millega soomlased silku vahetamiseks töid, olid kolmes suuruses) täistünder, pooltünder ja veerandtünder. Pütid varustati vastava kaluripere õuemärgiga, sest need tulid hiljem tagasi anda. Kui kevadel puudus vahetamiseks vili, saadi "heinasilku" siiski, sest arved klaariti siis sügisel uudseviljaga. Selle võimaldasid usalduslikud suhted, n.n. sõbrasuhted. Soolasilku vahetasid soomlased vilja, esmajoones rukki vastu. Tavaliseks vahetusnormiks oli kaks mõõtu vilja ühe mõõdu kalade vastu. Omariikluse aastail oli tavaline vahekord mõõt mõõdu vastu.

Vähemal määral vahetati silku Viru rannal peale rukki ka muude toiduainete vastu. Näiteks odra, odratangu ja herneste vastu. Üsna vanaks vahetuskaubaks oli ka lina. Uuemal ajal võeti vastu ka kartuleid, aedvilja, seapekki, võid, lõnga ja villu. Soomlased töid eestlastele jälle õlikuubesid, hülgenahkseid kindaid, kummisaapaid, kohvi ja soome susse.

Silgu-vilja vahetuskaubanduse mahust annavad ülgvaate tolliandmed. Näiteks toodi aastal 1835 Käsmu 311 tündrit silku ja viidi sealt Soome 430 tündrit rukist ja raukkijahu. Aastal 1861 toodi Mahu sadamasse Soomest 682 tündrit soolasilku ja viidi sealt Soome 673 tündrit rukist ja rukkijahu. Aastal 1918 toodi Toolse randa Soomest 1977 tündrit soolasilku ja viidi sealt Soome 1166 tündrit rukist ja rukkijahu. Aastal 1915 toodi Kunda sadamasse Soomest 14 456 tündrit soolasilku ja viidi sealt Soome 18 239 tündrilt rukist ja rukkijahu.

Silgulaadale ehk saaremeeste pühale kogunes randa alati palju rahvast. Näiteks pärinevad Mahust andmed, mis kõnelevad kuni 3000 eestlasest, kes tulid silgulaadale, sest pühapäevane vahetuskaubandus oli seotud ka vastastikuse vöörustamise ja lõbutsemisega.

Soomlased viibisid Eesti rannas tavaliselt 4-5 päeva, kuid vahel ka nädal ja enamgi, olenevalt sellest, kuidas kaubast lahti saadi. Enne omariiklust kuulusid maasadamad möisnikele ja nende kasutamise eest tuli soomlastel tasuda kas rahas või natuuras. Omariikluse aastail maksti ainult Kundas iga silgütündri pealt 25 senti sillamaksu, mujal oli see tasuta. Viimane soomlaste silguretk Eestisse toimus 1939. aasta kevadel. Baaside ajastu ja sellele järgnev Vene okupatsioon lõpetas selle sajandeid kestnud traditsioonilise rahvakaubanduse Eesti põhjarannikul.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

EPL ristsõna nr. 40

Paremale: 1 tähelepanu! 5 üleriie 8 sadama kinnitatud kaljusein 9 veekogu 12 Vana-Kreeka koidujumalanna 14 noot 15 perioodiliselt ilmuv leht 17 vanuse 18 privaat 19 perekonna pea 21 täitmatu isuga omale kraapima 22 pitsatimärk 23 akumulaator 24 tänav 26 Ameerika näriline (mitmuses) 29 sina 30 end. Eesti riigivanem 31 lühike paus kinniste silmadega 32 EPL kaastööline ja toimetaja Eskilstunas 33 väike majake,kurtsik 34 linn Prantsusmaal.

Alla: 1 REE sekretär 2 jaatus Itaalias 3 omapead 4 kammi osa 6 noot 7 Ameerika kirjanik ja luuletaja (+) 8 tuldpurskava mäe ava 9 mineviku-teadus 10 veoauto (saksakeelne lüh.) 11 arvustaja 13 väike metsloom 15 teatud palmi liik 16 istumiskoha d18 ennäe 20 paik 24 viljaröuk 25 üks Paavstide nimesid 27 äkki pähetulnud mõte 28 temal 29 näoosa 32 jõgi Lätimaal.

Lahendus 39:

Paremale: 1 kaabu 5 kübar 9 Ur 10 der 11 or 13 EP 15 alatasa 18 ka 19 AIK 21 er 22 ea 23 aas 24 soni 25 müts26lai 27 ba 29 Se 30 ese 32 ir 32baretti 35 am 36 ti 37 rea 38 sa 40 salli 41 rätik.

Alla: 1 au 3 ara 4 udar 5 krae 6 boa 7 ar 8 Lea 12 kas 14 pisar 16 leiba 17 samet 18 kassa 20 koi 23 Ate 26Lie 28 Arri 20 star 31 ema 33 bil 34 ist 36 ta 39 ai.

Sakala tee

Sakala tee nime kannab tänapäeva kodumaal tee, mis suundub Suure-Jaani — Vändra maanteel asuvalt Vanaõuelt Kurgjale — kunagise C. R. Jakobsoni talu juurde. Seda metsateed on teoorjuseajal Särgava naised kasutanud käikudeks Suure-Jaani palvetundi nagu on kirjutanud Ernst Särgava oma romaanis "Lähme linna kirjutama, oma elu kergendama". Sama teed on käinud aga ka C. R. Jakobson kui ta toimetas Viljandis "Sakalat".

J. Riisalo kirjutab oma broshüüris "Matkad Pärnu jõgikonnas elavalt C. R. Jakobsoni omaaegsest õhtusest koduteest: "Mönikord sõitis ta läbi laane oma hobusega, mönikord aga, nõitnud posthobustel Vanaõueni, läks edasi sealt jalgsi.

Tol ajal oli laanes tee ääres kaks metsavahikohta: Vanaõuelt ligi 3 km kaugusel Nõmmitsa ja sealt 5 km loode pool Saeveski. Saeveskilt Kurgjale oli veel niisama palju maad. Nõmmitsal oli siis metsavahiks helilooja M. Saare vanaonupoeg Peet Saar ja Saeveskil Ado Kuldkepp.

Mõlemad nad olid Jakobsoni sõbrad. Nõmmitsal ootas Jakobson kodust küüdimeest vastu, Saeveskil aga peatus puhkuseks. Ka siis, kui ta jõudis Saeveskile kottpimedal öll, ei jäänud ta ööseks sinna, vaid kiirustas ikka koju. Mönikord läks Saeveski karjapoiss Andres Kuldkepp peremehe käsul Jakobsonile peerutulega teed valgustama.

Mälestustes "C. R. Jakobson Kurgjal" jutustab ta sellest: "Kiskusin siis lõmmu peergudeks ja sidusin peerukimbu selga Nii astusime kottpimedal siigisööl põlisest laanest läbiviivale metsateele. Mina sammusin peerutulega ees ja Jakobson minu järel."

Kui C. R. Jakobson oli Tallinna elust tüdinenud siirdu ta 1872 Vändrasse vallakirjutajaks. Kuna Vändra hakkas talle meeldima, loobus ta vallasekretäri ametist ja ostis omale Vändra jõe kaldale looduslikult kaunil kohal asuva Kurgja talu. See oli juba järgmisel aastal.

Jakobson ehitas oma talu juuresolevale jõele tammi vee kogumiseks ja viimase äärde lauasaagimise tehase. Ta kavatsenud koguni põllutöö- ja majapidamisekooli asutada, kuid ei jõudnud nendeni. Kümme aastat hiljem 7. märtsil 1882 suri meie suur rahvuslane kopsupõletikku.

Hilisemad küsimust käsitlejad on vihjanud oletusele, kas Jakobsoni surmas ei olnud mitte süüdi muulasest arsti hoolimatus, kuna Jakobson oli terav mõisnikkude vastane.

Kõik teed lõpevad kuskil ja kõige armsam on see tee, mis lõpeb oma kodus. C. R. Jakobson soovis jääda ka pärast enda surma oma koju, lastes end matta Kurgja talu maal asuvasse kuusesalukesse. C. R. Jakobsoni ei matnud aga mitte selleaegne Vändra ev luteriusu koguduse õpetaja Ernst Johann Georg Sokolovski, millegi pärast aga Tiiri koguduse õpetaja Andreas Kurrikoff.

Vahest ka Jakobsoni omal soovil, kuna Kurrikoff oli eestlane. A. Kurrikoffi elulooliised andmed kõnelevad, et ta on sündinud 12. septembril 1848 talupoja Hans Kurrikoffi pojana Savikotil Viljandi lossi mõisa maal. Kurrikoff on olnud ka viljakas vaimulik kirjanik ja kirjutanud muuseas ka eesti keeles "Ristiinimese vabadusest", "Kohtlane viis Jumalat paluda" ja teiste hulgas avaldanud ka "Matmise kõne C. R. Jakobsoni haua ääres", mille aluseks on vaimulik valinud Jeremia raamatu 9. peatüki 22. ja 23. salmi Tenius kaastööd ka "Eesi Postimehele" ja tõlkinud eesti keelde jutustusi.

Igatahes on Kurrikoff aga Jakobsoni matusetalitust omalt poolt niivõrd hinnanud ja kindlasti ka tõhusa jutluse selleks puhuks koostanud, et ta seda hiljem ka trükkimisevääarsks pidas.

Jakobson maeti suure rahvahulga saatel ja veel tänapäeval ei ole meie rahvas oma suure rahvuslase kalmu unustanud. Seda ei saa isegi ülaltsiteeritud bolshevistliku riigikorra ajal ilmunud broshüür varjata kui selles kirjutatakse:

"Praegu kannab tee, kus C. R. Jakogson liikus "Sakala' 'toimetajana, Sakala tee nime Viljandi matkaklubi on tähistanud selle värviliste vööndidega puutüvedel ja kohtadele, kus orienteerimine raskem, asetanud teeviidad. See hõlbustab matkajail liikumist küllaltki keerukal laaneteel. Matkajaid võib siin kohata varakevadest hilissügiseni. Eriti palju rahvast võtab osa traditsioonilistest rahvamatkadest C. R. Jakobsoni sünni- ja surma-aastapäeva puhul."

C. R. Jakobson sündis Tormas Tartumaal. Sakala on aga isegi andnud palju tüntud nimesid eesti poliitilises ja kultuurelus. Ometi on nemadki pidanud tunnustama Jakobsoni kustumatut kõhta eesti ajaloos ja otse Viljandimaalt pärit Mihkel Weske on pühendanud omaaegsele rahvajuhile järelehüüde, mille esimene salm juba on peaaegu kõikeütlev:

"Vändra jõe haljal kaldal
kerkib küngas puude all,
liivasõmer teda matab,
haljas muru teda katab,
keda leinab Eestimaa."

Selle vaikselt hardumusliku järelehüüde vastandiks võime seada Gustav Suitsu teravasisulise hinde Jakobsoni kohta:

"C. R. Jakobsoni mõju rahvakultkadesse oli ennekuulmatult suur. Julgelt ja kartmatult nõudis ta uuendusi ja parandusi, õhutas poliitilisele ja rahvuslikule isetegevusele. Halastamatult paljastas ta balti-saksluse juhtimisel olevat ühiskondlikku korda. Jannseni lepitussooviks oli olnud: "Rahu kosutab, vaen kaotab!" Jakobson pööras selle põhimõtte ümber ja pidas oma lehes nii vähe rahu kui iganes võimalik" (Gustav Suits "Eesti kirjanduslugu I", lk. 223).

Ja kas see kõik ei kuulu vanade sakalaste kui meie kodumaa igivanade kuulsamate võitlejate taktikasse — kadumatule Sakala teele?

Elmar Vrager.

Sport

Raske mänguvigastus

Kaasa mängides oma töökoha käsipallimeeskonnas ja viibides möödunud nädala teisipäeva õhtul järjekordselt harjutusel, juhtus õnnetus Rein Luninguga, kes on praegu üliõpilaskonna esimeheks ja Klubi "Estonia" esimeheks Long Islandil. Üleshüppel palli käsitamisel põrkus kaasmängija küünarnukk nii tugeva hooga vastu R. Luningu pead, et vigastus suur tuiksoon. Samuti sai tal vigastada alumine lõualuu. Lisaks tõusis selle tagajärjel vererõhk. Vigasaanu toimetati Greenwichi, Conn, haiglasse.

Eesti-Soome tennises

Tallinnas toimunud 7. Eesti-Soome maavõistlus tennises kulges tasavägisemalt, kui seda arvud näitavad — pooled mängud lõppesid alles otsustavas setis. Meeste osas kujunes Eesti võiduks 12:4 ja naiste osas 4:1. Eesti koondise liikmetest tulid Rein Lindmäe j aÜlle Hüva veidi enne seda N. Liidu noortemeistriteks paarismängudes.

Mootorratturid

N. Liidu mootorspordi meistrivõistlustel osutusid ka eestlased sel aastal parimateks. Kirgiisia pealinnas Frunzes tuli Vambola Helm juba kolmandat korda meistriks hipodroomisõidus 350 kuupsm. masinatel, jättes teiseks kaasmaalase Jaan Mürgi. Ka naiste võistlustel, mis peeti Tallinnas, saavutasid eestlased Luule Tulli ja Helgi Kollomi läbi kaksikvõidu (175 kuupsm masinatel).

E.Haameri näitus Stockholmis

Kunstnik Eerik Haamer vestlemas näituse avaja kirjanik Arvo Mägiga (äärmisena paremal) sadamamotiivi ees. (EPL-foto Lepper)

Pidulik ja röömus sündmus, jälle näha Erik Haamerit üle hulga aja erinäitusega Stockholmis. Haamer on isikupärasemaid eesti kunstnikke, kuuludes nende väheste esirinda, kes viljelevad figuraalmaali. Nii Haameri enese ütlemist mööda kui ka vaataja aastakümnete pikkuse jälgimise põhjal on selge, et teda huvitab esijoones inimene selle loomulikus ümbruskonnas.

See on kahtlemata nõudlikemaid zhanre, kuna figuraalkompositsioon peale hea värvikäsituse, eeldab ka väga head joonistajat. On üldmaksev tõde, et kunstniku joonistuslikud puudused kõige kindlamini paljastuvad figuraalmaali viljelusel (ega pole maaliakadeemiais asjata akti maalimisel väga tähtis tehniline ülesanne täita).

Hilisemate aastate Haameri loomingus on figuraalmaalile lisandunud maastikku ja lilli. Nn. ajavaimule on Haamer üsna vähe lõivu maksnud, kui mitte arvestada aastaid, mil ta maalis stiilis, mida keeruliselt võiks nimetada pseudo-abstraktseks. Inimese ja tervikliku loodusekujutuse asemele tulid merepõhjad, konnakarbid, samblad jms Seega loodus ikkagi, kuigi selle detailsel kujul.

Et Haamer säilitatud motiivistikust hoolimata viimaste aastate jooksul üsna palju on muutunud, seda võime kogeda käesoleval näitusel. Maalitehniliselt on täiesti kadunud talle varem iseloomulik peaaegu graafiliselt peen pinnatöötlus, andes maad kergemale, õhulisemale ja läbipaistvale värvikäsitlusele.

A la prima maalimise moodus on läbi viidud peaaegu viimse konsekventsini (pliiatsiskits on siiski olemas), mis oma läbipaistvuses viib vaataja assotsiatsioonid akvarellile Läbipaistvus on söna-sönaline, kuna näeme kerge värvi all nii skitsikontuure kui ka lõuendi struktuuri.

Peab aga tõsiselt imetlema kunstniku spontaanset maalimisosavust, sest niisuguse õhukese katmisviisi juures on hilisemad parandamisvõimalused minimaalsed. (Kurioosse vahemärkusena on siin huvitav märkida, et mõned noored rootsi avantgardistid on teinud ca 300-aastase hüppe tagasi ja läinud ülé isegi päris vanaaegsele kihimaalimisele, tempera-alusega ja kõik!)

Peent töötlust on aga siiski olemas, kuigi teiste kunstiliste vahenditega. Näit. lillepartiidel maalis Sünnipäev jm, kus kerged tihedad pintslilöögid annavad koondatud värvimõju. Sellele lisandub mäng läbipaistva põhja valgete laikudega.

Värviskaala on endistest pruunpunastest küpsetest ja "tõsistest" toonidest läinud sinisesse-türkoosi-lillasse, isegi uskumatu roosani. Endist sooja punast ja kollast esineb meremotiivilises Regattas ja Sügises, millistest viimast teemat oleme enne näinud musthallis variatsioonis, vähese "punaga", aga peaaegu hoopis ilma siniseta, mis nüüd kaljudes on ainumaksev.

Näib, et maastik mere kõrval motiivina jääb püsivalt Haameri loomingusse, kuigi J. Viidangi ütlemist mööda (Mana nr 36) kunstnik oma nooruses kinnitas, et ta lihtsalt ei oska maastikku maalida!

Temaatiliselt nagu öeldud ei ole uut sellisel määral. Lofoten oma peenelt tööltetud ülaosaga on teemana tuttav, monumentaalne Debatt sillal, külapoliitikud ekspressiivsete kätega, on omamoodi vanade kaluriite variatsioon, lilligi oleme vahetevahel kohanud varem, kuigi kompositsioonilt erineval kujul, Harakas oma lopsakate lilledega on värvikamaid maale näitusel. Jaanipäev on kunstnikule omaselt dünaamiline: nitraatroosad sääred on veenvalt lennus. Sünnipäeva külalistel on peent karakteristikat nii kujus kui hoiakus.

Haameri noorpõlve pidulik tõsidus on annud maad vanema ea humoorikale eluvaatlemisele. Tundub, et ühiskonnakriitika kitsamas mõttes (mida kohtasime näit. Suvepildis 1967) siingi ei puudu. Heatahtlikus huumoris ei puudu mõnigi terav piste. (Vt. näit. lähemalt Sünnipäeva.)

Kevad ripakil uksega kemmergu kõrval liilede keskel (seal kasvab hästi!) on küll absoluutselt uudne teema ja mõtisklev vana naine oma vähendituses väga veenev, aga kas seda laadi huumori drastilisus ei vähenda maali oletatavat filosoofilist jõudu?

Haamer on muutunud värvirikkamaks, aga vaevalt värviröömsamaks. Sellest soojusest on kahju, mis pikamööda on kaduma läinud, andes maad pisut teravavõitu värviskaalale. Haamer on siiski lineaar-plastilisest maalikoolist, mitte juhuslikult N. Triigi õpilane. Koloriit selle laiade võimalustega (aga ka rikkalike salapüünistega) on ta vähem tugev külg.

Haameri peamine tugevus on siiski ta joonistuslik jõud, ta plastiliselt osav inimese kujutus ja veenev liikumise maalimine Ta esitus on alati usutav, olgu ta figuurid siis keset liikuvat elu või vaikses mõtiskluse (Jaanipäev, Debatt sillal, Kevad jt.)

Haameri monumentaalne kunstikäsitus on ainulaadne meie kujutavas kunstis ja see küünib vabalt võistlema kaasaegse kunstiga ka väljaspool meie kitsast ringi. Maalide formaadiline monumentaalsus nõuab aga distantsi vaatamisel ja ruumikaid seinu, et kujutatu täiel määral mõjule pääseks.

Näitus toimub Välis-Eesti galeriis Tullportsg. 174 ja kestab 29. novembrini.

Eevi End

"Miss Eesti" Ameerikast

NEW YORK (VES) — Lakewoodi Eesti Majas 6. nov. toimunud sporidballil kujunes haaravaks sündmuseks iludusvõistlus, kus valitud kolm näitsikut ja uus "Miss Estonia in USA" osutusid kõik blondideks — mis esmakordne. Uueks iluduskuningannaks sai üliõpilane Marianne Põder, kellele see oli kahekordne õnnepäev, kuna Spordiliit, jagades tunnustust kolmele parimale sportlasele, andis väärtusliku mälestustahvli üle ka Marianne Põderile, kes viimane 10 aastat olnud silmapaistvaks eesti naissportlaseks USA-s. M. Põder valiti kaks aastat tagasi keskkooli abituriendina New Jersey Junior Missiks.

RAADIO SAATED eestlasile

AMEERIKA HÄÄLE eesti saated antakse iga päev kl. 16—16.30 ja 17.30—18 Rootsi aja järele lainepikkustel 13 m (21 740 kilohertsi), 19 m (15 235 ja 15 270 kh), 25 m (11 960 kh) ja 31 m (9 660 kh).

Lisaks kõigis saateis antavaile päevauudistele ja kommentaaridele päevaküsimuste kohta on eriteemade käsitlus eestikeelseis saateis järgmise rõhuasetusega: Piihapäeviti esimeses saates usulisi meditatsioone, kumbagis saates tänapäeva noore põlvkonna küsimusi, esmaspäeviti Ameerika olustikku, teisipäeviti välis-eesti kroonikat, kolmapäeviti reportaazhe — hõlmates kultuurikroonikat, neljapäeviti teaduse ja tehnika vaatlusi, reedeti majanduse ja inimeste elujärje küsimusi ja laupäeviti ülevaade nädala sündmusist ja kultuurikroonikat hõlmates väliseestlasi.

EESTI VABADUSE HÄÄLE saated Mädridi raadio kaudu toimuvad iga päev ja kuuldavad Rootsi aja järgi kl. 19 lühilainel 32 m. Saadet korratakse järgmisel päeval kl. 8 lühilainel 30 m ja teist korda kl. 13.30 lühilainel 30,7 m.

USULISED SAATED Trans World Radio kaudu igal pühapäeval, teisipäeval ja reedel kl. 18.30—18.45 lühilainel 31 m

"Ülemaailmne kogunemine olgu manifestatsiooniks eestlaste vabadustahtele"

Hiljutistel Balti Seltsi koosolekutel Saksamaal Lüneburgis tutvustas Rootsi Eestlaste Esinduse esindaja Jüri Adila (Göteborg) kogunenud naaberrahvaste ja sakslaste esindajaid 1972-aasta ülemaailmsete Eesti Päevade ajaga Torontos. rõhutades, et suurkokkutulekud on eestlaste ürgvana komme. Nende esimeste ülemaailmsete Eesti Päevade tuumaks kujuneb aga eesti rahvuskongress, rõhutas Jüri Adila.

Kongressi töö on teatavasti jaotatud kahte peasektorisse: kultuuriline ja välispoliitiline. Viimase all on mõeldud lähendusc leidmine, kuidas tuleks uuel, pealekasvaval sugupõlvel hakata välisvõitlust. Kõneleleja ütles

Rahvuskongressi töö lõpufaasiks peaks olema aga, et resolutsioonid, mis on mõeldud maailma avalikkusele ja nõuaksid vabadust eesti rahvale, leiaksid demokraatliku mõiste järgle hääleskiitmist hääletamise teel kõigi Eesti Päevadest osavõtjate poolt. Resolutsioonid peavad olema selged, siirad, mõjuvad ja mitte pikaks venitatud ning tuleksid esitada hääletamiseks koosolijaile, kas enne laulu- või rahvapeo algust.

Resolutsioonide mõju oleks sootuks nõrgem, nii meie endi hulgas kui kui ka väljsmaalaste silmis kui öeldakse, et neid on vastu võtnud mõni Eesti Päevade Peakomitee allorgan.

Küsimus on alles lahendamata ja sellepärast peaks iga asukoha maa komitee teatama võimalikult pea Torontosse, et määravalt tähtsad resolutsioonid tuleksid esitada kõigile pidustustest osavõtjaile eestlastele hääleskiitmiseks.

See on väga tähtis. et iga eestlane, kes Eesti Päevadest osa võtab, tõstab ise oma käe selle vastuvõtmise poolt. Ainuüksi see teadmine, et ta on kaasa aidanud ühisele vabaduse nõudmisele, toob üha uut kinnitust pagulase hinge võitluse jätkamiseks venelaste ülekohtu vastu.

Sellise hääletamisega võtaksime punastelt kannupoistelt võimaluse üitlemiseks nagu ajaksid ainult pagulaskonna "ladvikud" vene- ja kommunismivastast poliitikat ja nõuaksid iseseisvuse taastamist Eestis.

Resolutsioonid, mis saadetakse laiali üle maailma: — poliitikutele, avaliku elu tegelastele, UNO liikmetele. kirikujuhtidele, noorsoo tegelastele, ikestatud rahvaste juhtidele eksiilis ja paljudele teistele, tuleksid tõlkida võimalikult asjaomastesse keeltesse, et saajal neid oleks hõlbus ja kerge lugeda.

Resolutsioonide koostamisel tuleb arvestada paljude asjaoludega, et siis kui nad maailma avalikkuse ette lähevad, oleksid mõjuvõimsad, näitaksid meie hoiakut ja selgitaksid, miks me oleme sunnitud Vaba Maailma poole pöörama oma vabadusnõudmisega sellisel kujul.

Siis on nende resolutsioonidest kasu ja kaasmaalased kodumaal tunneksid hääd meelt meie sammudest, mida oleme ette võtnud Läänes.

Itesolutsioonide koostajad ei tohi oma töö juures unustada, et viimase kolmekümne aasta vältel paljud ja veel kord paljud Vaba Maailma kodanikud, isegi juhtivad poliitikud, tahavad Eestit unustada. Ka meie endi hulgas on juba neid, kes tahavad hüljata oma, või oma vanemate sünnimaad Läänemere kaldal.

Maailmas on nii, et tihti tahetakse unustada ebameeldivaiks muutunud seike, millistele meenutamine võiks häirida südametunnistust ja meelde tuletada täitmata jäätud kohustusi. Meie ülesanne peab olema pidev koputamine maailma avaliku arvamise südametunnistusele ja meeldetuletamine ülekohtule, mis meile tehtud.

II Maailmasõja puhkemisega hakkasid suurvõimud Eestit ja teisi Balti riike müüma ja peale sõja lõppu jätkus lääne demokraatidel küllaltki ülbust, et eraldada kogu Baltikum Euroopast ning paisata Eesti ühes naabrite Läti ja Leeduga maailma verisema imperialisti rüppe. See meie ja teiste väikerahvaste hülgamine pole lõppenud veel tänapäeval. Need, kes nimetavad endid demokraatlikeks lääne riigijuhtideks, teevad kõik, et meie kodumaa okupandiga südamlikke sõprussuhteid sõlmida ja unustavad oma teod, mida nad ise või nende eelkäijad on korda saatnud Euroopa väikerahvaste arvel viimase paari-kolmekümne aasta kestel.

Lääne riigipead külastavad üha tihedamini oma diktaatorlikke kolleege Kremlis või kutsuvad Moskva punaseid võimumehi oma juurde külla, et kinnitada Euroopa jagamist ja sanktsioneerida raudeesriide olemasolu.

Enam ja enam võib tähele panna, kuidas Lääne poliitikutele muutub suupärasemaks Kremli soovide kohane Euroopa julgeoleku konverentsi kokkukutsumine, mille kaudu Moskva ainuvalitsejad tahavad saavutada ka nii de facto kui ka de jure tunnustamist Baltikumi annekteerimisele. Isegi sellistest nõupidamistest Lääne ja Ida vahel, kus arutuse all on Läänemere vete roiskumine, ei tohi põlised Läänemere kaldaelanikud ise sõna võtta, vaid Lääne soovil kutsutakse Kremlist poliitilised teadusemehed eestlaste, lätlaste ja leedulaste asemel Läändе ,et siin nõu pidada, kuidas Kreml tahab näha tulevasi Läänemere voogusid lainetamas.

See on meie probleemide üks külg, kuid on olemas veel teine ja see on pisut helgem. Meil on siiski arvukalt sõpru, kes mõtlevad ja tajuvad samuti kui eestlased.

Kõigile neile meie sõpradele ja liitlastele peame näitama, et meie võitlus pole raugenud oma kodumaa vabastamise eest ja et me isegi kultuurisidemete varjus pole nõus loobuma senistest nõudmistest, sest see oleks ainult Moskva unistuste täitumine, et pagulaste protesti hääl on raugenud. Seepärast väljudes eelolevast peavad Toronto Eesti Päevad väljendama meie ühist eesmärki: vabaduse taotlust ja nõudmist eestlastele. Seda tuleb selgeks teha nii lääne demokraatidele kui ka meie endi kõhklejatele.

Jüri Adila

Kanadasse kogunev eestlaste pere peab olema suuteline ütlema nii valju häälega kogu maailmale, et meie nõuame vabadust eesti rahvale, et seda võimsat hüüet peavad kuulama nii Vaba Maailma vaatlejad kui ka need, kes jälgivad Eesti Päevi Torontos Kremli ülesandel, et oma punasecid peremehi informeerida eestlaste tegevusest eksiilis."

Jüri Adila analüüsis edasi neid võimalusi vastupropagandaks, mida okupandid võiksid kasutada. Ta puudutas ka okupantide kaudseid mõjutusi paguluse hoiaku suhtes, seda eriti mõjudes radikaalsetele noortele, kellele sisendatakse arvamisi, nagu oleksid venelased viimase 25 a. jooksul muutunud paremateks — viimastele on see ekslik mulje jäänud mõnikord kokkupuutumistest ida esindajatega, kellest nad arvavad, et need on samasugused kui uus lääne sugupõlvgi.

J. Adila tuletas meelde möödunud suvel lansseeritud mõtteid, nagu oleks venevastasus paguluse poolel ohuks koduecstilusele — venelane kruvivat ainult tugevamini sel puhul pöidlakruvisid. Ta märkis:

Seni avaldatud radikaalide mõtted on üldjoontes samad, mida sajandivahetusel, kõige mustemal venestamise perioodil. Ado Grenzstein propageeris ja leidis, et ainult vene kotka tiiva all võivad eestlased õnnelikult elada. Tema ei leidnud aga oma juttudele kunagi kõlapinda eestlaste hulgas . . "

Lühiteated Ameerikast

● **President Richard Nixon esines veteranide pühal raadios kõnega, milles rõhutas, et ta läheb eelseisvatele külaskäikudele, Pekingi ja Moskvasse mitte petlike lootustega ja soovitas ka ameerika rahval hinnata rahvusvahelist olukorda reaalselt.**

● **Washingtonis toimus hispaania päritoluga ameeriklaste konverents, kus otsustati luua ülemaaline organisatsioon, avada sellele pealinnas oma büroo ja võtta selgitamisele hispaania keelt kõnelevate ameeriklaste oma partei asutamine.**

● **Esindajatekoda lükkas häältega 215:192 tagasi ettepaneku võtta vastu senaator Mike Mansfieldi kava USA sõjajõudude Vietnamist äratoomiseks 6 kuu jooksul, kui kommunistid samal ajal vabaks lasevad ameeriklastest sõjavangid.**

Eesti Päevalehe TELLIMISPOSTGIRO number on 156770-0

(Eesti Päevaleht Förlags AB, Box 667, 101 29 Stockholm)

Lugupeetud tellijaid palutakse mitte kasutada enam varasemat Eesti Hetuna-Kuurieni tellimispostgirot ega vanu sissemaksukaarte sellele postgirole, kuna Eesti Päevaleht on kogu tellimisasjaajamise üle võtnud. Tellijatele tulevad endiselt sissemaksukaardid, nüüd aga juba uuele postgirole.

RAAMATURIIUL

ILMUS MANA 37

Torontos ilmus neil päevil MANA nr. 37. Pikemate artiklitena leiame selle 120-leheküljelise almanahhi veergudel Yale'i ülikoolis doktoritööd sooritava sotsioloogi Tõnu Parmingu uurimuse eestlaste ümberrahvustumise tendentsidest Põhja-Ameerika Ühendriikides, prof. Karl Auna "Eesti Üliõpilaste Selts eesti rahva ajaloo peeglis", dr. J. Kurmani "Erootika K. J. Petersoni luules" ja dr. Vootele Vaska "Utoopia ja filosoofia". Ilukirjanduslikku proosat esindab Heino Susi mälestuskoeline jutustus "Üle iahe". Luulet Ilona Laamanilt, Reet Hendriksonilt, Ilmar Mikiveritt ja Tõnu Parmingult. Jyri Kork vaatleb ja hindab Torontos välja antud Jüri Lipu, Reet Hendriksoni ja Andres Raudsepa populaarseid laulu-heliplaate. P. Reets kirjutab Jaan Oksast ning H Grabbilt on järg tema juba mitu MANA numbrit läbivale kirjutusele retkedest tänapäeva Eestisse. Arvustamist on leidnud üle tosina nii välismaal kui kodumaal ilmunud eestikeelse raamatu, nendee seas. I. Mikiveritt kirjutus Karl Ast-Rumori memuaaridest ja prof. J. Puhvelilt vaatlus sanskriti klassika otsetõlkest eesti keelde. Number sisaldab veel kultuuringvaadet, foto- ja sõnareportaazhi I. Külveti näidendi "Sild üle mere" etendustest Rootsis, ingliskeelese sisukokkuvõtte ning üle tüki aja on taas trükivalgust näinud satiiriline kaasväljaanne MANULINE. Kunsti osas on reproduktsioone Epp Ojamaa töödest, kelle maal on ka uueks mitmevärviliseks MANA kaaneks.

POMMERI "KEVADVEED"

Göteborgi Eesti Seltsi kirjastusel ilmus trükist posthuumselt seltsi endise ja kauaaegse esimehe Martin Pommeri raamat "Kevadveed". Jutustused on kirjutatud ladusas ja kaasakiskuvas stiilis, olles suurelt osalt mälestused autori lapsepõlvemaailmast. Raamatu hind kõites 15:-, brosheeritult 13:-. Tellida saab aadressil: Göteborgi Eesti Selts, Box 100 45, 400 81 Göteborg 10. Raamatut saab Göteborgis osta ka juhatuse liikmete käest ning Arnold Ojarilt.

A. Andersor 70-aastane

22. novembril tähistatakse Ühendriikides Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu esimehe, õigusteadlase Alfred J. Andersoni 70.a. sünnipäeva.

Alfred J. Anderson on ülemaailmses Eesti Kesknõukogus Rootsi Eestlaste Esinduse esindajaks.

Oma mitmekülgse avalikelu tegevusega iseseisvas Eestis, pagulaslaagris Saksamaal ja nüüd Ameerikas on ta populaarseks kujuks globaalses ulatuses.

Alfred J. Andersoni sünnilinnaks on Tartu. Noore koolipoisina võttis ta vabatahtlikuna osa Vabadussõjast Viljandi Kooliõpilaste Pataljoni ridades ja lõpetas hiljem E. V. Tartu ülikooli õigusteaduskonna. Oli juhtivalt tegev eesti põllumajanduslikus ühistegevuses põllumajanduslike toodete turustamise keskuse "Eesti Lihaekspordi" ühe juhatajana ja K. K. Estonia ning E.Börsikomitee juhatuse liige. Oli Eesti Rahvapanga nõukogus ja "Baltic Timesi" väljaandjaid. Põgenikupõlves Saksamaal oli ta Eesti Keskesinduse asutajaid ja Oldenburgi E. Rahvuskomitee esimeheks. Asudes Ameerika Ühendriikidesse on jatkunud ta siin energilist tegevust eestluse koondamisel. On alates 1950 Eesti Abistamiskomitee juhatusliige ja peasekretär New Yorgis, Episkopaalkiriku liikmete eriülesannete täitja vaderiabi alal, E. Kultuurfondi juhatuses, New Yorgi EELK koguduse nõukogu liige ja rahvasaadikuna valitud Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides II, III, IV, V, VI ja VII esinduskogusse. On korduvalt valitud Üleilmse Eesti Kesknõukogu esimeheks, kus edukalt koordineerib meie välisvõitluse tegevust. Kesknõukogus on Alfred J. Anderson ühtlasi Rootsi Eestlaste Esinduse delegatsiooni esimeheks. — Akadeemiliselt kuulub ta korp! Sakala vilistlasperre.

Juubilari õnnitlevad ja tervitavad ta sõbrad ja akadeemilised vennad siitpoolt Suurt Lompi. Jõudu ja jaksu edasirassimiseks eesotsas meie rahva mahatallatud õiguste taastamiseks!

OSVALD VIIRSOO

Kohalik elu

STOCKHOLM

"Jõmmid 66" teevad peo

Traditsiooni kohaselt toimub eesti noorte koosviibimine laulu, söömingu ja tantsuga laupäeval, 27. novembril algusega kell 19.30 restoranis "Gärdsmygen", Valhallavägen 191 (tunnelrongi Karla plani peatus).

Osavõtumaks 20:-, pärast kella 21.30 15:- (kuid siis ei saa pizzat). Osavõtuks registreerida hiljemalt 20. novembriks Mart Kikerpuu juures. tel. 08/710 61 58.

VÄSTERÅS

Sügispidu

Västerås Eesti Ühing korraldab laupäeval, 27. novembril kell 19 sügispeo õhtusöögiga Aros-hotelli ruumides, Källgatan 13, II.

Kavas: laulusoolod Aksel Timoleonilt Mart Kiiveri klaveri saatel, viiulil ettekandeid Juan Aderilt, tantsumuusika Willeni-triolt. Õpilastele soodustatud sissepääs. Teretulemast kõigi

JUHATUS

STOCKHOLM

Jõulun üük

E.P.R. Samariitide jõulumüük toimub pühapäeval, 28. novembril Jakobi kiriku rootsi koguduse uutes ruumides Malmtorgsgatan 5, teisel korral. See tänav asub kiriku läheduses, kirikust väljudes minna Jakobi tänavat mööda Tegelbackeni suunas, teine tänav paremat kätt ongi Malmtorgsgatan.

Jõulumüük on avatud kell 15—19. Kava toimub kahes osas: lasteaia laste ja noorte ettekanded algavad kell 16.30, teises osas lauluettekandeid Helvi Klementilt ja Koidu Ventserilt Hilma Nerep-Mossini klaverisaatel. Deklamatsioone Siiri Kuldkeppalt.

Loterii. Kohvilaud kodusaadustega. Sissepääs 6:-. Kaasmaalased toetage samariitide tööd, külastage jõulubasaari ja ostke oma jõulukingitused sealt.

JUHATUS

Leinateateid

†

Kauaaegset Konsistooriumi liiget ja Revisioni Komisjoni esimeest

Konstantin Steinman'i

mälestavad sügavas leinas

PEAPIISKOP
ja
KONSISTOORIUM

†

Asemikekogu liiget

Konstantin Steinman'i

mälestab leinas

EESTI KOMITEE

†

Kodumaal surma läbi lahkunud armast õde

Marie Elisabet Voorel'it
n-na Idla

mälestavad kurbuses

ÕED PEREKONDADEGA

†

Armast sugulast

Peet Väli't

mälestavad leinas

O. KALJO perekonnaga
E. KALJO perekonnaga
A. KALJO perekonnaga
KARL KALJO
P. KALJO perekonnaga
kodumaal

UUS SIHTKAPITAL

Algus lk. 1

Eesti Vabadussõja ajaloost loeme, et selles kriitilises olukorras määrati esijärgus teotsevate roodude üldjuhiks 8 polgu pataljoni ülem kapten Andreas Tomingas", millele järgnevad lahingute käikude kirjeldused ja strateegilised skeemid. Nendes rasketes tõrjelahingutes jõitlesid Eesti nõrgad väeosad ülekaalukate jõudude vastu imetlusliikvideerisid kiirelt punaarmee läväärse vastupidavuse ja oskusega, bimurrud ja tõrjusid vaenlase suurte kaotustega kaugele üle Narva jõe.

Nende veriste lahingute tulemuseks oli see, et purustati punaarmee massid, rinne stabiliseerus ja punaste rahudelegatsioon muutus Tartus järelandlikumaks. Eesti rahvaväge, nagu seda selajal nii nimetati, kindlustas meile soodsa Tartu rahu, mille krooniks oli vaba ja iseseisev Eesti Vabariik.

Vabadussõja lõppedes siirdus Andreas Tomingas eraellu ja määrati Viljandi maksuameti juhatajaks, missugust ametit pidas ta kogu iseseisvuse aja. Vabadussõjas ülesnäidatud teenete tasuks sai Tomingas tasuta Saadjärve mõisa südame Tartumaal, kus ta arendas eeskujulikku suurmaapidamist.

Kui nõukogude vene esimese okupatsiooni ajal GPU käsilased alustasid jahti vabadussõjaaegste ohvitseeride hingede järele, õnnestus Andreas Tomingasel varjamiste teel pääseda nende haarangust. Kuna tal võimatu oli jääda kodumaale nõukogude okupatsiooni all, siis otsustas ta fiktiivse abiellumise teel Viljandi saksasoost nednik Kelchi tütrega, selle perekonna nime all pääseda ümberasumise korras Saksamaale, mis ka õnnestus venelastele märkamatult. Eesti vabastamise järele kommunistlikust ikkest tuli ta tagasi kodumaale ja määrati Tallinna maksumeti juhatajaks. Nõukogude uue okupatsiooni eel põgenes Andreas Tomingas paadiga Pärnust Gotlandile.

Rootsis tegutses Andreas Tomingas ärialal ja saavutas edu. Kuna tal ei olnud endal siin ega kodumaal lähemaid sugulasi, siis avaldas ta korduvalt mõtet pärandada oma varandusest ühe osa eesti noorsoole, milleks nõusoleku andis ka tema rootslannast abikaasa. Soov,mis nüüd sihtasutuse kaudu teostamist leiab.

Leinateateid

Stockholmis suri 15. novembril köösnermeister Erich Magnus Perlitz, sündinud 13. nov. 1894 Tallinnas.

†

Meie unustamata kallist venda, onu ja onupoega

Ville Liivrand'a

mälestavad sügavas leinas

ÕDE LIINE
tütrega
VEND HJALMAR
perekonnaga
VEND BERNHARD
perekonnaga
LEMBIT LÕHESAAR
perekonnaga
PEREKOND NIKKARID

Puhka rahus kodumea mullas!

†

Minu armas mees ja meie kallis isa

Kristjan Jondorf

* 4.10. 1906 Eestis
† 19.11. 1971 Stockholmis

Sügavas leinas

HARITA
IVAR
ARTO
URVE PEREKONNAGA
Rootsis
VEND Ameerikas
ÕED Eestis

Matusetalitus toimub reedel, 26. nov. kl. 15 Uppenbarelse kirikus Hägerstenis.

Allveespordis

Algus lk. 1

rihaigust järskude survevahede tõttu. Suured sügavused on ikkagi sobivad korralisele tuukrivarustusele, kus nende probleemidega on arvestatud. Allveespordi harrastamisel on ülimalt oluline äärmine ettevaatus ja alatine varustuse täpne kontroll.

— Millised tööd esinevad tuukriülesannetena?

— Grisslehamni tulevatel laevadel on sageli püünised propellerisse jäänud ja need tulevad vallandada. Sageli vajavad abi ka ehitusfirmad veealustel töödel.

— Kas näit. praegusel aastaajal ei hakka külm sukeldumisel?

— Ei. Sukelduja vahtplastist n.n. "märgriietus" kaitseb efektiivselt, ära kasutades keha soojust.

Kuuleme veel, et Rein Käärik on Tartu mehi ja kodumaalgi tegelenud spordiga — ta oli edukas poolraskekaalu poksija, sõudja ja murdmaajooksja.

Ta kavatseb tulcval aastal võistelda rootsi meistrivõistlustel allvee orienteerumises. Muide on ta ka Grisslehamnis korraldanud allveesportlastele orienteerumisraja ja harpuunpüssi laskeraja (see allveerelv on Rootsis kalastamisel keelatud). Orienteerimine seisneb kompassi järele vee all ujudes kontrollpunktide leidmises ja ülesande täitmise kiiruses. Võistlusrajad on 1000 meetri pikkused.

● **Lauljatar Eve Patrason andis New Yorgi Came-Hallis iseseisva kontserdi. Saatjaks oli pianist Maja Duesberg. See oli lauljatari esimene iseseisev kontsert USA-s. Kontsert kujunes väga huvitavaks.**

● **New Yorgi Eesti Majas algas maalikunstnik Arville Puströmi-Uusi näitus.**

● **Pikemal Eurooparеisil viibib praegu koos abikaasaga Toivo Tammerk New Yorgi lähistelt. Olles lõpetanud ülikooli, tegeleb ta (uurnduskiisimuste alal veinide ning konjakite spetsialistina. Turgude küsimustega neil aladel ongi ta tutvumas Euroopa vastavais maades, nagu Prantsusmaa, Hispaania j.t. On võimalik, et nad siirduvad Euroopast veel teistele mandritele.**

Kohalik elu

GÖTEBORG

Algkooli jõulupidu

Göteborgi Eesti Algkooli jõulupidu tuleb korraldamisele 19. detsmbril algusega kell 14 Gamlestadeni Medborgarhusis. Kavas: jõulupalvus öp. J. Rebaselt, jõuluevangeelium, deklamatsioone, laule ja jõulunäidend algkooli õpilastelt. Jõulupuu, jõuluvana, kingitused. Einelaud.

LUND

Laste jõuluõhtu Lundis.

Pühapäeval 12 detsembril algusega kell 2 päeval toimub Petersgårdeni Församlingshemeti ruumide, Trollebergsvägen 43 Lund, laste jõuluõhtu Lundi ja Malmö ning nende ümbruskonna lastele. Jõuluõhtut alustatakse jõuluevangeeliumiga, millele järgnevad ettekanded Lundi ja Malmö täienduskoolide õpilastelt, Lundi mämguringi mudilastelt ja Malmö skautlikelt noortelt. Siis jõuluvana kinkepakkidega. Kinkepaki hind 3:50, mida tuleb tasuda kohapeal enne eeskava algust. Kinkepakke soovijaid palutakse ette registreerida Anu Klaarile (telefon 46/13 28 58) või Ireene Peetrile (telefon 46/12 73 09) Jõuluvana külaskäigule järgneb kohvilaud. Täienduskooli õpilastele, mänguringi mudilastele ja skautlikele noortele kohvilaud tasuta. Sissepääs jõuluõhtule kõigile tasuta. Õhtu korraldamise kulude katmiseks kohapeal loterii. Kõik teretulnud.

STOCKHOLM

Algkooli jõulupidu

Pünapäeval, 12. dets. kell 14.00 toimub Skanstulli gümnaasiumi aulas, Bohusg 24—26, Stockholmi Eesti Algkooli traditsiooniline jõuluõhtu. Kavas vaimulik talitus abipraost Veemilt, ettekandeid õpilastelt, Ao Vaksi jõulunäidend "Viimne rong ti-Di Tutelaast" autori lavastusel ja õpilaste kaastegevusel, Stockholmi Eesti Lasteaia mudilaste esinemisi ja jõuluvana.

Jõuluvana vahendab ainult algkooli kaudu ettetellitud pakke ja neid saab tellida kas õpilaste kaudu või kooli kantseleist, Brunnsg 11, tel. 10 64 26 hiljemalt 8. dets., tasudes paki hinna 5:—. Jõulupeo pääsmete hind täiskasvanuile 10:—, õpilastele 2:—, koolieelikud tasuta.

Siinjuures võib soovitada sobiva jõulukingina koguteost "Stockholmi Eesti Algkool", mille hinnaks on 25:— hinna ettetasumisel pg. nr. 25 56 18, Föreningen Estniska Folkskolans Vänner, Box 633, 126 06 Hägersten 6. Koguteost saab osta ka kooli kantseleist.

STOCKHOLM

Kalevi lipkond kutsub eesti poisse oma ridadesse

Koondused toimuvad igal teisel laupäeval. Järgmine koondus laup. 27. novembril nii hundudele kui skautidele Jägerstenis, Uppenbarelse kiriku noorteruumides, Bäckvägen 34 (sissekäik kiriku tagaküljelt). Algus kell 11. Kaasa võtta paksud sukad või toatuhvlid.

Lipkonna juhtkogu.

UPPSALA

Teatrietendus 27. novembril

Pinna Stuudio külalisetendus Uppsalas toimub laupäeval, 27. nov. kell 16.00 Celsiusekooli nägusas saalis, Björkgatan 8, asub Hj Brantingsgat ja Apelgatani alguse vahel. Parim bussiliin on 18, peatus enne E 4. Etendatakse Arvi Moori satiiri "Vana kell" pr. Signe Pinna lavastuses. Ärgu jäägu ükski etendust külastamata! Varuge pääsmed juba eelmüügilt!

● **Veronica Korjus, kes pikemat aega töötas New Yorgis Vaba Eesti Komitee asja-ajaja-sekretärina, olles lõpetanud Columbia ülikooli BA kraadiga, on siirdunud täielikult kunstialale. Hiljuti jõudis ta tagasi 14 kuud kestnud maailmareisilt, millise kestel ta Pariisis maalis tellimiste täitmiseks 6 portreed ja Florencis, Itaalias, veel kolm, müües lisaks seal 6 USA-st kaasavõetud õlimaali.**

10 invaliidi jaoks reis reserveeritud

TORONTO (EPL) — Eesti Abistakiskomitee Kanadas teostab praegu eriaktsiooni Saksamaalt teatava grupi eesti sõjainvalidide toomiseks Eesti Päevadele Torontos tuleval aastal. Esialgselt on lennufirmas reserveeritud 10 kohta.

Esimesel seltskondlikul üritusel reisiraha kokkusaamiseks kindlustati kahe invaliidi sõit. Torontos elunev pensionär Maria Haarman on kindlustanud ühe invaliidi reisi "tänutäheks nendele meestele, kes pidasid rinnet kinni ülekaaluka vaenlase vastu ja seega võimaldasid annetajal koos oma kahe väikese lapsega pääseda vabasse maailma". Ka üks tööstur on võtnud oma peale ühe invaliidi sõidukulud.

Akad. eksamid

Toronto ülikooli lõpetas BA. Sc. kraadiga **Heikki Rein Oja,** sünd. 1949 Halmstadis tööstusinsenerina hinnanguga cum laude. Kuulub akad. Korp. Rotaliasse.

Osgoode Hall'i ülikooli õigusteaduskonna Kanadas lõpetas **Toomas Õunapuu** (sünd. a. 1946 Norrköpingis) L.L.B. kraadiga. Ta on varem lõpetanud Toronto ülikooli psühholoogia alal ja Mc Masteri ülikooli kehakasvatuse alal. Kuulub korp Rotaliasse.

Osgoode Halli ülikooli lõpetas L.L. B. kraadiga õigusteadlasena **Matti Tuvikene,** sünd. Võrus a. 1943. Ta on varem lõpetanud Toronto ülikooli elektriinsenerina. Võeti hiljuti vastu advokatuuri. Kuulub korp. Rotaliasse.

Toronto ülikooli lõpetas arstina MD kraadiga **Toivo Kuutan,** sünd. 1946. Kuulub korp. Rotaliasse.

University of Western Ontario lõpetas magistrina ärilise administratsiooni alal (MBA) **Enn Tiislar,** sünd 1946 Saksamaal. Lõpetanud varem Toronto ülikooli keemiainsenerina. Kuulub korp, Rotaliasse.

Toronto ülikooli lõpetas B.A. Sc. kraadiga hitusinsenerina **Väino Raun,** sünd. 1947. Kuulub akad. korp. Rotaliasse.

Toronto ülikoolis saavutas äriadministratsiooni magistri astme **Tõnu Orav,** sünd. 1944 Tallinnas. Ta on varem sama ülikooli lõpetanud keemiainsenerina. Kuulub korp. Rotaliasse.

Toronto ülikooli lõpetas keemiainsenerina B.A. Sc. kraadiga **Raivo Remmel,** sünd a. 1947 Saksamaal Kuulub korp. Rotaliasse.

Toronto ülikooli lõpetas B.A. kraadiga sotsioloogia alal **Jaan Schaer,** sünd. 1948 Zürichis, Kuulub akad. korp. Rotaliasse.

Toronto ülikooli lõpetas majandusteaduse magistrina (MBA) **Väino Einola,** sünd. 1945 Malmös. On varem Toronto ülikoolis saavutanud tööstusinseneri kraadi B.A. Sc. Kuulub akad. korp. Rotaliasse.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 89 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

EESTI AKADEEMILINE RAAMATUKOGU

Hiiuma Nerep-Mossin juhatab Göteborgis Stockholmi Eesti Naiskoori. (EPL-foto Kopler)

Stockholmi naiskoor Göteborgis

Laupäeval, 13. novembril toimus Göteborgis, KFUM-saalis. Juhatas Stockholmi Eesti Naiskoori kontsert Hilma Nerep-Mossin. Koor on üks nooremaid meie pagulaskoore, olles töötanud umbes kolm aastat.

Eesti kontsertpublikul Stockholmis on suhteliselt lühikese aja kestel olnud võimalus seda n.ü. uut koori kuulda esinemas mitmesugustel üritustel ja tähtpäevadel ja samuti ka iseseisva kontserdiga. Kindlasti on seal rahuldusega võidud nentida koori kiiret arengut, kasvu ja edukust, mis on eriti hinnatav ajal, mil meie rahvuskultuuriline tegevus ikka enam ja enam kipub stagneeruma.

Kontsert Göteborgis, mis oli koorile esimeseks suuremaks ürituseks väljaspool oma kodulinna, kujunes arvurohkele kuulajaskonnale meeldivaks muusikaliseks elamuseks. Naiskoorid üldiselt paeluvad kuulajaid oma kõlapehmuse, maheduse ja ühtsusega, nagu teeb seda instrumentaalkvartett või väiksem kammerorkester. Seekord võis aga naiskoorilt kuulda õrna ja kandvat pianot, selle kasvavaist pidevas crescendos ja jõulist fortet, mis ei tundunud vähemalgi viisil forsseerituna, vaid oli ehtne rõkkav laulurööm.

Koor alustas kontserti Enn Võrgu lauluga "Ärge unustage laulu", mis on laul laulule ja on kujunenud koorile motoks. Sellele järgnes A. Vedro "Midrilinnu mäng". See esitati mängleva kerguse ja dünaamikaga, mis sobis hästi rahvaluulelaadilisele tekstile. Juba nende kahe esimese palaga oli kontakt kuulajaskonnaga saavutatud ja "Midrilind" tuli publiku nõudmisel kordamisele. Järgnes E. Kapi "Neiditse laul", milles oli pehmet voolavust ja sellega vahelduvalt huvitavat staccatot. A. Karindi "Laulja" oli meeleolurikas ja huvitav oma vahelduvate a cappella ja klaverisaate osadega.

Koori häälerühmad on üldiselt tasakaalus. Ajuti olid ehk sopranid pisut domineerivad ja mõnes akordis, eriti forte puhul, jäi madalamate altide kumedus nende varju. Kuid see pisiasi ei mõjunud tasakaalu häirivalt.

Järgnes noorema põlvkonna helilooja Lembit Avessoni poolt Stockholmi Eesti Naiskoorile pühendatud kantaat "Meelespead õitsevad", kus sopransoolot esitas Helvi Klement, kuna viiulil oli kaastegev Sanda Umblia ja klaveril Tiiu Anderson. Vaevalt leidub meil paguluses teisi koore, milledes kaasa laulavad nii talendikad ja mitmekülgsed muusikainimesed. See võimaldab koorile ulatuslikumat repertuaari valikut ja vaheldusrikkamat ettekannet.

Kontserdi esimese osa lõpul esitas Sanda Umblia viiulil F. Schuberti D-duur Sonatiini nr 1, mille esimeses osas oli nobedat kergust ja teises rahulikult kandvat pehmust ja melloodiat. Hilma Nerep- Mossin saatis klaveril.

Kontserdi teine osa algas kahe duetiga P. Tshaikovski ooperist "Padaemand" ja nendele järgnes F. Mendelsohni "Sügise laul" .Need kolm pala esitasid sopran Helvi Klement ja alt Koidu Ventser. Mõlemad lauljad evivad meeldiva tämbri. Ettekanded kõlasid tasakaalustatult ja puhtalt. Närvilisus, mis oli märgatav esimese pala juures, asendus hiljem ehtsa andumusega esitatavasse. Kuulajate soovil anti lisapalaks "Barcarole"" J. Offenbachi ooperist "Hoffmanni lood". Klaverisaate teostas dirigent Hilma Nerep-Mossin lauljaiga eeskujulikus kooskõlas ja kooskõlas.

Järgnevalt kuulsime koorilt Riho Pätsi rahvaviisilise "Pill oll' helle", G. Ernesaksa "Sinu aknal tuvid", Ed. Tubina "Õhtulaulu" ja "Vanapiiga laulud". Siin paelus kuulajaid eriti "Sinu aknal tuvid" oma romantilise koega. Ja "Õhtulaulust" hoovas veenvas ettekandes ehtne õhtune meeleolu. "Vanapiiga lauludes" näitas koor jälle oma ulatuslikku kõlavoluumi, ja klasse põimitud rahvalik huumor haaras samuti lauljaid endid kui kuulajaidki.

Koor oma dirigendiga ja solistid said suurte tänu- ja kiiduavalduste osaliseks, mis ilmnes eriti pikis ja intensiivseis aplausides. Lillekimpudega tervitasid ja tänasid külaliskoori ja -soliste Göteborgi Eesti Naiskoor ja G. E. Meeskoor Pärast kontserti oli külakosti-toojaile korraldatud nende vastuvõtja — Göteborgi Eesti Naiskoori — poolt koosviibimine einelauaga.

E.T.

Hiidlaste kodusaare-teos ilmus raskusist hoolimata

Torontos ilmus värskelt trükist uus raamat "Hiiumaa ja hiidlased", mis kujutab koguteost selle omapärase saare rahvast, ajaloost, geograafiast, rahvaloomingust, silmapaistvatest i[illegible]estest, tööõnduselust jne. Raamatu autoriks on Elmar Vrager, Hiiu-Kärdlast pärinev hiiu murdeluuletaja, kes oma suure hobina on aastate jooksul uurinud arhiive ja korjanud materjale oma kodusaare kohta. Vrager elab Rootsis Eskilstunas, olles tegev linna muuseumis. Esitame temale küsimuse, kuidas ta tuli ideele kirjutada teost Hiiumaast ja selle rahvast?

— 1956 kirjutasin luuletuskogu "Töusvad rannad", mis ilmus Orto kirjastusel Torontos. Sellesse suhtuti, eriti hiidlaste poolt, vastuvõtlikult ja hindavalt. Pealegi müüsin selle täielikult läbi. Nii tekkis mul kavatsus veel midagi kirjutada Hiiumaast ja valisin selleks ülevaatliku teose kirjutamise oma kodusaarest.

— Kust lootsite väljaspool kodumaad selleks küllaldast ainestikku saavat?

— Rootsis ja mujal suures maailmas leidub küllaldaselt hiidlasi, Hiiumaad uurinud teadlasi ja teaduslikku kirjandust meie kodumaast siin Rootsis kui ka eriti Soomes.

— Huvitav, mida leidsite Soomest?

— Mõned Rootsis mitteleiduvad teosed ja Soome Kirjanduse Seltsilt meie rahvalaule.

— Kas saite ka kodumaalt midagi?

— Peamiselt teatud hiiuainelisi ajaleheväljalõigetena. Üritasin saada ka keelemurrete tekste ja Hiiumaa talude nimesid koos nende omanikkude nimedega, kuid sellel ei olnud tulemusi.

— Aga kodumaalt saab ju ka raamatuid?

— Jah, mõnda ka neist, nagu näiteks "Kas tunned maad", Maks Roosma "Hüti klaasikoda", H. Jalasto "Hiiumaa" ja H. Vainu "Mööda Hiiumaad".

— Milliseid tulemusi andis otseselt rahvalt aine kogumine?

— Rahvalt kogutu moodustub Kärdla linna ja teiste keskuste kirjeldustest, eriti merendusest, nalju ja pisilugusid ning muud.

— Kui palju võttis teose valimine nii aega?

— Kümme aastat. Siis oli esialgne käsikiri valmis, mida olin hiljem sunnitud kärpima. Käsikiri kujunes mahult niivõrd suureks, et sellest oleks saanud vähemalt kaks raamatut.

— Miks te ei avaldanud siis raamatut kahes osas?

— Väljavaated teose kirjastamiseks olid väikesed. Algul neid üldse polnud. Meie kirjastused kaalusid küsimust, lasksid mind mu enda riisikol välja kuulutada ettetellimised, mille tulemused neid aga ei rahuldanud. Nõudeid olid suured. Näiteks sooviti vähemalt 800 ettetellimist täistrüki s.o. tuhande eksemplari trükkimiseks. Minu poolt väljakuulutatud ettetellimisel kogunes neid aga ainult paarisaja ümber.

— Kuidas läks siis kirjastamine lõpuks Kanadasse?

— Laiendasin ettetellimiste hankimist ajakirjanduse kaudu ka sinna. Sealt vastati, et raha selleks on, aga kellele seda anda. Kui sellele artiklile vastasin, sattusin kontakti Johannes Vihmaga, kelle isik oli mulle täiesti võõras. Ta osutus päritolult Viljandimaa meheks, kuid huvitus teose sisut ja käigest muust sellesse puutuvast. See s i 1970. aasta jaanuari kuus.

— Käsikiri oli nul valmis juba 1966.

— Kuidas arenes teose kirjastamine Kanadas edasi?

— Seal hakkas see jõudsasti edasi arenema. Moodustati vastav 7-liikmeline toimkond koosseisus Helma Kaju, Hella Leivat, Ingel Lellep, Kalju Leis, Elmar Tampõld, Julius Vanaselja ja Johannes Vihma, kelledest Vihma valiti toimkonna esimeheks. Paralleelselt teose kirjastamisega asuti koguma tellimisi ja hiljem, kui see vältimatuks osutus, ka annetusi. Hiidlased ühinesid suure huviga selle aktsiooniga.

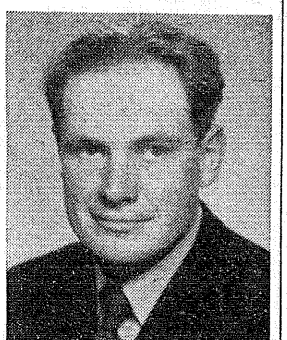
— Kui palju aega nõudis kirjastamise protseduur?

— Käsikirja saatsin ära 21. märtsil 1970 ja raamatu esimese eksemplari toimkonna autogrammidega sain 9. novembril 1971.

— Märgite raamatus, et teid abistas ka Hanno Kompus. Mil viisil?

— Hanno Kompus oli teose tegelikuks kujundajaks ja peatükkide väljavalijaks suurest materjalist. Ta olevat käsikirja läbi lugenud vähemalt kuus korda. Hanno Kompus on teose kujundanud väga maitsekalt ja selliselt, et teaduslikud artiklid vaheldavad ilukirjanduslike paladega hiiu proosast kui ka luulest. Raamatus on üle 300 lehekülje, trükitud heal paberil ja varustatud piltidega ning kaartidega raamatu lõpus.

— Mida peate oma teose tähtsamateks artikliteks?

Elmar Vrager, Hiiuma-teose autor.

— Neist märgiksin esimesena Julius Soosteri "Kodu". hiiu hümnina, mille meloodia näeb siin esmakordselt trükimusta. Teiseks Mihkel Weske referaati hiiu keelemurretest, mis esineb samuti siin esimest korda eesti keelde tõlgituna, kuna Weske kandis selle Õpetatud Eesti Seltsis ette saksa keeles.

— Mida oleksite soovinud näha teosest väljajäetud ainestikust?

— Otseselt väljajäetust mitte midagi. Küll aga oleksin soovinud saada rahvalt andmeid Hiiumaa kõikide küladе talude kui ka üksiktalude omanike nimede koha, nii et meie kõikide kodud võinuks olla nimetatud selles raamatus. Neid õnnestus saada aga ainult osaliselt. Mis veel välja jäi, nagu lugulaul Hiiu vägilasest Leigerist, lubab end kasutada aga mujal, samuti Paul Ariste hiiu murrete kohta kehtestatud reeglid, mis kõik võiksid köne alla tulla eriteosesse koondatult näiteks "Hiidlaste vaimuvara" nime all koos Hiiumaa kirjanike loominguga.

— Mida kavatsete järgmiseks kirjutada, või on midagi juba valmis?

— Mul on trükivalmis luuletuskogu "Saatuse lapsed". Kui võimalduks kirjastada ka Hiiumaa-raamatut täiendavat "Hiidlaste vaimuvara", ei võtaks selle valmimine ka mitte palju aega, kuna enamik selle ainestikust on juba koos.

— Milliseid soove oleks teil oma valminud teose suhtes?

— Suurimaks sooviks oleks mul, et teos ulatuks ka kodumaale, kuna sealt mitmed on huvi avaldanud selle saamiseks, eriti kus teoses on leidnud hindamist ka Eesti iseseisvuse perioodi saavutused, mis praegusel kodumaal ilmuvates teostes on nii rangelt ära vaigitud.

Intervjueeris: JUHAN KOKLA

Joh. Alsok 70-aastane

Johannes Alsok

Göteborgis tähistab 25. nov. oma 70. a. sünnipäeva end. Teedeministeeriumi pearaamatupidaja Johannes Alsok.

Juubilar on Harjumaa mehi, sündinud Sauel käsitöölise pojana.

Kaubanduskooli õpilasena võttis ta vabatahtlikult osa E. Vabadussõjast Soomusrong nr. 3 koosseisus, võideldes venelaste kui Landeswehri vastu. Tagasi tulles sõjast, jatkab oma pooleli jäänud õpinguid Kaubanduskoolis, mille lõpetamise järele töötab raamatupidajana ETK-s ja hiljem Põllutööministeeriumis. Töö kõrval õppis ta Tallinna Kolledzhis, mille lõpetas edukalt.

Juba noore koolipoisina tegeles Alsok spordiga. Õhutas ja organiseeris Sauel maanoorte sportimist. Oli aastaid üENü Saue osakonna esimees. Tallinnas võttis osa Eesti Koolinoorsoo Spordiliidu loomisest ja oli selle juhatusliige. Tegevsportlasena kuulus ta Tallinna Kalevisse, olles Vabariigi algaastail üks meie parimaid keskmaade jooksjaid.

1930. a kutsuti Alsok Teedeministeeriumi pearaamatupidaja abiks. — Tubli töömehena edutati ta peatselt pearaamatupidajaks, millisel kohal püsis kuni venelaste tulekuni. Korduvate ülekuulamiste vältimiseks pages ta metsa, kus varjas end kuni saksaste tulekuni. Saksa okupatsiooni ajal töötas ta Maanteede Valitsuses, Rahandus-arveosakonna juhatajana, kuni põgenemiseni 1944 a. sügisel Saksamaale. 1948 a. avanes tal võimalus tulla Rootsi. Kutsetöö kõrval Göteborgis, võttis algul osa seltskondlikust tegevusest — oli üks ERF-i usaldusmeestest.

Vanuse-puhkuse tähtpäeval tervitavad arvukad sõbrad ja tuttavad juubilari ja tema abikaasat, soovides jätkuvat tervist ja raugematut elujõudu veel paljudeks, paljudeks aastateks.

O. TAAR

METSAKODU UUDISMAA

POSTIARVE 69 47 71 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE